

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105004/B/2025/36122358755715332

SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZMER POSTAVENIA
JEDNOTLIVCA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

Bakalárska práca

2025

Barbora Matejčíková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZMER POSTAVENIA
JEDNOTLIVCA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva
Vedúci záverečnej práce: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD.

Bratislava 2025

Barbora Matejčíková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som celú záverečnú prácu vypracovala samostatne, v súlade s etickými normami vedeckého výskumu a riadne som uviedla všetky použité zdroje, ktoré sa nachádzajú v zozname literatúry.

Bratislava 26.4.2025

.....

Vlastnoručný podpis

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela úprimne pod'akovať vedúcej mojej bakalárskej práce JUDr. Klaudivi Hraníkovej Pytelovej, PhD., za jej odborné vedenie, cenné rady, trpezlivosť a ochotu počas celého procesu tvorby tejto práce.

Abstrakt

Matejíčková, Barbora: *Sociálno-ekonomický rozmer postavenia jednotlivca v medzinárodnom práve*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva. – Vedúci záverečnej práce: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD. Bratislava: FMV, 2025, 68 s.

Cieľom záverečnej práce je analyzovať postavenie jednotlivca v medzinárodnom práve so zameraním na to, ako sa medzinárodné ľudsko-právne záväzky implementujú v praxi na úrovni jedného konkrétneho štátu – Fínska. Práca skúma najmä oblasť práva na vzdelanie, prístup k základným právam a mechanizmy ochrany jednotlivca v demokratickej spoločnosti. Prvá kapitola ponúka teoretický rámec postavenia jednotlivca v medzinárodnom priestore, ľudských práv v medzinárodnom práve a definuje významné zmluvné dokumenty a inštitúcie, ktoré formujú medzinárodné záväzky štátov. Nasledujúce kapitoly sa venujú Fínsku ako modelovému príkladu krajiny, ktorá systematicky a dlhodobo zabezpečuje vysokú úroveň ochrany ľudských práv, pričom reflektuje odporúčania medzinárodných organizácií a aktívne sa participuje na ich tvorbe.

Záverečná časť analyzuje prepojenie medzi právnym rámcom, spoločenskými podmienkami a reálnym výkonom práv jednotlivca. Hodnotí sa úroveň dostupnosti vzdelania, rovnosť šancí a efektívnosť nástrojov právnej ochrany Fínska. Zistenia potvrdzujú, že stabilné inštitúcie, funkčné právne prostredie a dôsledné napĺňanie medzinárodných záväzkov predstavujú kľúčové faktory pozitívneho postavenia jednotlivca v spoločnosti.

Kľúčové slová: Postavenie jednotlivca, Ľudské práva, Ochrana jednotlivca, Vnútroštátna implementácia, Právo na vzdelanie

Abstract

Matejčíková, Barbora: *The socio-Economic dimension of the position of the individual in international law*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of international relations; Department of international law. – Thesis supervisor: JUDr. Klaudia Hraníková Pytel'ová, PhD. Bratislava: FMV, 2025, 68 p.

The aim of this thesis is to analyze the position of the individual in international law, focusing on how international human rights obligations are implemented in practice at the level of a specific state – Finland. The thesis primarily examines the right to education, access to basic rights, and mechanisms for the protection of the individual in a democratic society. The first chapter offers the theoretical framework of human rights in international law and defines significant treaty documents and institutions that shape the international obligations of states. The following chapters focus on Finland as a model example of a country that systematically and consistently ensures a high level of human rights protection, reflecting the recommendations of international organizations and actively participating in their creation. The final section analyzes the connection between the legal framework, social conditions, and the actual implementation of the rights of the individual. It evaluates the accessibility of education, equality of opportunities, and the effectiveness of legal protection tools. The findings confirm that stable institutions, a functional legal environment, and the consistent fulfillment of international obligations are key factors for the positive position of the individual in society.

Keywords: Position of the individual, Human rights, Protection of the individual, Domestic implementation, Right to education

Obsah

Úvod	8
1 Súčasný stav skúmanej problematiky	10
1.1 Historický vývoj postavenia jednotlivca v medzinárodnom práve.....	11
1.1.1 Vývoj ľudských práv v kontexte medzinárodného práva.....	13
1.2 Zmluvné a inštitucionálne rámce ochrany jednotlivca	19
1.2.1 Ochrana ľudských práv v európskom regióne	20
1.3 Postavenie špecifických skupín osôb v medzinárodnom práve	21
2 Ciele a metodika práce	26
3 Výsledky práce: Ochrana postavenia jednotlivca vo Fínsku	28
3.1 Vývoj postavenia jednotlivca	28
3.2 Ochrana ľudských práv v kontexte medzinárodných záväzkov	30
3.3 Postavenie špecifických skupín osôb.....	39
3.4 Právo na vzdelanie ako vybrané ľudské právo a jeho socio-ekonomický kontext vo Fínsku.....	43
3.4.1 Fínsko ako príklad uplatňovania medzinárodného práva.....	43
3.4.2 Medzinárodnoprávny kontext vo vzťahu k právu na vzdelanie	46
3.4.3 Postavenie jednotlivca cez prístup k vzdelaniu	47
Záver	49
Zoznam použitej literatúry	51

Úvod

Postavenie jednotlivca v medzinárodnom práve z pohľadu ľudských práv predstavuje komplexnú a mnohohvrstevnú tému, ktorá si vyžaduje systematický prístup a dôkladnú analýzu. Hlboké historické korene, prepojenie s kultúrnymi a spoločenskými hodnotami jednotlivých štátov, ako aj vplyv globalizácie a aktuálnych socio-ekonomických premien, vytvárajú zložité prostredie, v ktorom sa formujú práva a postavenie jednotlivca. Táto problematika neustále rezonuje na medzinárodnej úrovni, pričom zdôrazňuje význam rovnosti, ochrany dôstojnosti a zabezpečenia základných práv pre všetkých bez ohľadu na pôvod, sociálny status či ekonomické postavenie. Ľudské práva jednotlivca predstavujú základné piliere demokratickej spoločnosti, a preto ich nedostatočné napĺňanie či porušovanie môže výrazne narušiť fungovanie právneho štátu a celkový rozvoj krajiny.

Skúmanie sociálno-ekonomického rozmeru ľudsko-právneho postavenia jednotlivca je dôležité nielen z hľadiska právneho rámca, ale aj z pohľadu spoločenskej spravodlivosti, rovnosti príležitostí a udržateľného rozvoja. Táto téma nám umožňuje lepšie pochopiť prekážky, ktorým jednotlivci čelia v prístupe k základným právam – ako je napríklad právo na vzdelanie, zdravotnú starostlivosť, či rovnosť pred zákonom – a zároveň poukazuje na to, akým spôsobom ich právne, politické a inštitucionálne mechanizmy chránia alebo obmedzujú. Vzhľadom na neustále sa meniace spoločenské a politické prostredie je nevyhnutné, aby sa jednotlivé štáty aktívne prispôbovali výzvam a požiadavkám medzinárodného spoločenstva v oblasti ľudských práv.

Téma bola zvolená najmä z dôvodu jej aktuálnosti, významu a širšieho dopadu na fungovanie spoločnosti. Úroveň ochrany ľudských práv jednotlivca je považovaná za zrkadlo kvality demokracie, právneho štátu a spoločenskej spravodlivosti. Cieľom bolo priblížiť túto problematiku prostredníctvom analýzy jedného konkrétneho štátu – Fínska – ktoré je často označované ako príklad krajiny s vysokou mierou implementácie medzinárodných ľudsko-právnych záväzkov a dôrazom na rovnosť, transparentnosť a dostupnosť základných služieb pre všetkých občanov.

V čase, keď sú ľudské práva vystavené novým výzvam, či už ide o sociálne nerovnosti, migračné tlaky, klimatické zmeny alebo technologický pokrok, je mimoriadne dôležité sledovať, ako konkrétne štáty pristupujú k ich ochrane a aké nástroje využívajú na zabezpečenie dôstojného života pre každého jednotlivca. Táto práca sa snaží prispieť k hlbšiemu pochopeniu významu

právneho postavenia jednotlivca v medzinárodnom kontexte a poukázať na dôležitosť efektívnej vnútroštátnej implementácie medzinárodného práva.

Fínsko predstavuje v oblasti ochrany ľudských práv a postavenia jednotlivca jednu z najpokrokovejších krajín sveta. Jeho prístup ku garancii základných práv je charakteristický vysokou mierou dôvery v inštitúcie, transparentným fungovaním verejnej správy a aktívnou snahou o rovnosť príležitostí pre všetkých obyvateľov. Vďaka silnému sociálnemu štátu, kvalitnému systému vzdelávania a prístupnej zdravotnej starostlivosti je Fínsko považované za modelový príklad toho, ako môže vnútroštátna implementácia medzinárodného práva pozitívne ovplyvniť každodenný život jednotlivca.

Osobitná pozornosť je v krajine venovaná rovnosti pred zákonom, rodovej rovnosti, ochrane zraniteľných skupín a zapojeniu občanov do verejného diania. Fínsko je dlhodobo aktívnym členom medzinárodných organizácií, ako sú OSN, Rada Európy či Európska únia, a jeho legislatíva je v súlade s najvýznamnejšími medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi. Okrem toho sa krajina pravidelne umiestňuje na popredných miestach v rebríčkoch ako *Human Development Index*, *World Happiness Report* či *Freedom in the World*, čo odráža nielen kvalitu života, ale aj stabilitu demokratických hodnôt a právneho štátu.

V tejto práci sa budeme detailnejšie zaoberať tým, ako Fínsko zabezpečuje právo na vzdelanie ako jedno z kľúčových sociálnych práv, aké existujú mechanizmy právnej ochrany jednotlivca a ako sa krajina vyrovnáva s výzvami modernej spoločnosti v oblasti ľudských práv. Zároveň budeme analyzovať prepojenie medzi medzinárodným právom a domácou politikou, čím sa pokúsime zodpovedať otázku, do akej miery je Fínsko skutočne modelovým príkladom efektívnej implementácie ľudsko-právnych záväzkov v praxi.

Zvolenie Fínska ako predmetu skúmania nie je náhodné – jeho stabilné inštitúcie, dôraz na inklúziu a otvorený prístup k reformám ho predurčujú byť vhodným príkladom pre porovnanie či inšpiráciu pre ďalšie krajiny, ktoré hľadajú cesty k posilneniu právneho postavenia jednotlivca v rámci svojho právneho systému.

1 Súčasný stav skúmanej problematiky

Jednotlivec je v medzinárodnom práve stále považovaný za pasívny subjekt, pretože jeho postavenie a právomoci sú v porovnaní so štátmi a medzinárodnými organizáciami obmedzené. Tento status vyplýva z historického vývoja medzinárodného práva, jeho základných princípov a praktického fungovania medzinárodného systému. Keďže medzinárodné právo bolo pôvodne koncipované ako systém na reguláciu vzťahov medzi štátmi, pričom jednotlivci sa považovali len za objekty práva, ktoré neboli schopné samostatne vstupovať do medzinárodných vzťahoch¹.

Primárnym dôvodom, prečo je jednotlivec stále podmieneným subjektom medzinárodného práva je zásada suverenity štátov. Medzinárodné právo uznáva štáty ako hlavné subjekty, ktoré majú výlučné právo rozhodovať o svojich vnútorných a zahraničných záležitostiach. Táto zásada historicky dominovala a aj v súčasnosti obmedzuje rozsah právomocí jednotlivca. Jednotlivec môže byť vnímaný ako subjekt medzinárodného práva iba v rozsahu, ktorý mu priznáva štát alebo medzinárodná organizácia².

Jednotlivci sú síce nositeľmi práv, najmä prostredníctvom medzinárodných ľudsko-právnych nástrojov, ako sú Všeobecná deklarácia ľudských práv a Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, no ich schopnosť uplatňovať tieto práva je často závislá od štátov. Príkladom je, že jednotlivci musia vo väčšine prípadov najprv vyčerpať vnútroštátne opravné prostriedky, než môžu podať žalobu na medzinárodných súdoch, ako je Európsky súd pre ľudské práva³. Ďalším faktorom, ktorý obmedzuje postavenie jednotlivca, je selektívne uznávanie ich právomocí v medzinárodnom práve. Napríklad jednotlivci môžu byť stíhaní za vojnové zločiny, genocídu alebo zločiny proti ľudskosti pred Medzinárodným trestným súdom (ICC), ale nemajú rovnaký prístup k náprave škôd, ktoré utrpeli v dôsledku porušenia medzinárodného práva štátmi⁴. Taktiež je prístup jednotlivcov k medzinárodným mechanizmom ochrany ich práv je nerovnomerný a často závisí od politickej situácie a schopnosti štátu uplatniť medzinárodné právo.

Dôležitou prekážkou, ktorá udržuje jednotlivca v abstraktnom postavení, je chýbajúca centralizovaná legislatívna a exekutívna autorita v medzinárodnom práve. V súčasnom systéme

¹ SHAW, M. N. *International Law*. Cambridge University Press. 2017, s. 126.

² CASSESE, A. *International Law*. Oxford University Press. 2005, s. 74.

³ NOWAK, M. *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. N.P. Engel Publisher. 2005, s. 211

⁴ CRAWFORD, J. *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford University Press. 2012, s. 98.

sú štáty hlavnými aktérmi pri tvorbe medzinárodných noriem a rozhodovaní o ich implementácii. Jednotlivci nemajú možnosť priamo ovplyvniť tento proces a ich postavenie zostáva sekundárne⁵.

V neposlednom rade, konflikty medzi medzinárodnými normami a vnútroštátnou legislatívou môžu obmedziť schopnosť jednotlivca uplatňovať svoje práva. Napríklad v krajinách, kde sú zásady medzinárodného práva uznávané len obmedzene, majú jednotlivci menšiu šancu dosiahnuť spravodlivosť. Toto zvyrazňuje potrebu reformy medzinárodného práva a posilnenie postavenia jednotlivca. Postavenie jednotlivca ako abstraktného subjektu tak odráža hlboký kompromis medzi tradičnou suverenitou štátov a postupným vývojom medzinárodného práva smerom k ochrane práv jednotlivca. Aj keď medzinárodné právo prinieslo pokrok, jednotlivci stále čelia významným prekážkam pri uplatňovaní svojich práv na globálnej úrovni.

1.1 Historický vývoj postavenia jednotlivca v medzinárodnom práve

Historický vývoj postavenia jednotlivca v medzinárodnom práve bol dlhým a postupným procesom, ktorý prešiel významnými zmenami. Na začiatku bola medzinárodná právna sféra výlučne orientovaná na štáty, ktoré boli považované za jediných legitímnych aktérov medzinárodného práva. Jednotlivci nemali právnu subjektivitu a ich postavenie bolo úplne podriadené vnútroštátnym právnym systémom a politickým záujmom ich štátu⁶.

Po *Vestfálskom* mieri v roku 1648 sa stal princíp suverenity štátov základným kameňom medzinárodného práva. V rámci tohto prístupu sa jednotlivci považovali za „objekty“ práva, pričom ich práva a povinnosti určovali výhradne vnútroštátne predpisy. Takéto postavenie zostávalo nezmenené po celé stáročia. Až v 19. storočí sa začali objavovať prvé snahy o ochranu jednotlivcov, najmä v súvislosti s humanitárnymi otázkami, ako bolo zrušenie otroctva a obchodovania s ľuďmi. Tieto aktivity odrážali meniace sa hodnoty spoločnosti a začiatok medzinárodného uznávania jednotlivcov ako objektov ochrany⁷.

Významným posunom v tejto oblasti bolo prijatie Ženevských dohovorov v roku 1864, ktoré predstavovali prvý medzinárodný záväzok ochrany jednotlivcov počas ozbrojených konfliktov. Tieto dohody sa zamerali na ochranu zranených vojakov a zdravotníckeho personálu,

⁵ DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge University Press. 2016, s. 154.

⁶ SHAW, M. N. *International Law*. Cambridge University Press. 2017, s. 126.

⁷ CRAWFORD, J. *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford University Press. 2012, s. 105.

čím sa jednotlivci dostali do centra humanitárneho práva. V rovnakom období sa začali medzinárodné iniciatívy proti obchodovaniu s otrokmi, ktoré prispeli k formovaniu humanitárnych hodnôt v medzinárodnom kontexte⁸. Ďalší krok nastal po prvej svetovej vojne, keď Liga národov zaviedla systém ochrany menších prostredníctvom špeciálnych menšinových zmlúv. Tieto zmluvy sa týkali jazykových, náboženských a etnických menšín a poskytovali im medzinárodnú ochranu. Hoci tento systém bol významný, jeho rozsah bol obmedzený a nezabezpečoval všeobecnú ochranu práv jednotlivcov vo všetkých krajinách⁹.

Po druhej svetovej vojne sa pohľad na jednotlivca v medzinárodnom práve zásadne zmenil. Skúsenosti z holokaustu a masových porušovaní ľudských práv viedli k potrebe vytvoriť medzinárodné mechanizmy na ochranu jednotlivcov. Všeobecná deklarácia ľudských práv, prijatá Organizáciou Spojených národov v roku 1948, ustanovila základné práva jednotlivcov a uznala ich ako subjekty medzinárodného práva. Tento dokument sa stal základom pre ďalšie právne nástroje, ako sú Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach¹⁰, pričom zásady týkajúce sa individuálnych práv a zodpovednosti sa následne rozšírili aj do oblasti trestného práva.

Norimberské procesy predstavujú jeden z najvýznamnejších míľnikov vo vývoji medzinárodného práva, pretože po prvý raz v histórii jednoznačne formulovali zásadu individuálnej trestnej zodpovednosti za medzinárodné zločiny¹¹. Tento súdny proces, vedený proti hlavným predstaviteľom nacistického režimu po druhej svetovej vojne, sa stal precedensom, ktorý zásadne ovplyvnil nielen vývoj medzinárodného trestného práva, ale aj postavenie jednotlivca v ňom¹².

Do roku 1945 neexistoval systematický právny rámec, ktorý by umožňoval stíhanie jednotlivcov za vojnové zločiny na medzinárodnej úrovni. Hoci Ženevské dohovory už skôr definovali pravidlá vojnového správania, neobsahovali mechanizmy na individuálne postihovanie tých, ktorí ich porušili¹³.

⁸ DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge University Press. 2016, s. 152.

⁹ HANNUM, H. *Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights*. University of Pennsylvania Press. 1996, s. 84.

¹⁰ UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948.

¹¹ CASSESE, Antonio. *International Criminal Law*. Oxford University Press, 2008.

¹² SCHABAS, William A. *An Introduction to the International Criminal Court*. Cambridge University Press, 2020.

¹³ ROBERTSON, G. *Crimes Against Humanity: The Struggle for Global Justice*. Penguin Books, 2000.

Základ pre moderné chápanie trestnej zodpovednosti jednotlivca a odmietanie konceptu kolektívnej viny vytvorili Norimberské procesy¹⁴, čím sa zásadne odlišovali od predchádzajúcich foriem povojnových represálií, ktoré sa v histórii často zakladali práve na princípe hromadného trestania. Z právneho hľadiska boli Norimberské procesy založené na Charte Medzinárodného vojenského tribunálu, ktorá definovala tri hlavné kategórie trestných činov: zločiny proti mieru, vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti¹⁵. Vynesené rozsudky zahŕňali tresty smrti, doživotné väzenia i oslobodenia, pričom niektoré rozhodnutia vyvolali kontroverzie. Napríklad oslobodenie *Hjalmar Schachta*, nacistického ministra hospodárstva, vyvolalo kritiku za nedostatočné stíhanie hospodárskych elít, ktoré podporovali režim¹⁶.

V druhej polovici 20. storočia sa ďalej rozvíjali regionálne mechanizmy ochrany jednotlivcov, ako napríklad Rada Európy a Európsky súd pre ľudské práva. Tieto inštitúcie umožnili jednotlivcom podávať sťažnosti na štáty za porušovanie ich práv, čím sa posilnila ich právna subjektivita na medzinárodnej úrovni. Takéto mechanizmy významne prispeli k uznaniu jednotlivca ako subjektu medzinárodného práva, ktorý je schopný obhajovať svoje práva na globálnej úrovni¹⁷.

1.1.1 Vývoj ľudských práv v kontexte medzinárodného práva

Ľudské práva sa v rámci medzinárodného práva vyvíjali postupne a ich vnímanie bolo v rôznych historických obdobiach odlišné. V pred-modernom období neexistoval univerzálny koncept ľudských práv v súčasnom ponímaní. Práva jednotlivcov boli skôr chápané ako privilégiá, ktoré vyplývali zo sociálneho postavenia, náboženskej príslušnosti alebo panovníkovej vôle. Ochrana jednotlivca pred svojvôľou štátu bola minimálna a právne normy sa týkali predovšetkým spoločenských skupín, nie jednotlivcov. Prvé právne dokumenty, ktoré naznačovali smerovanie k ochrane individuálnych práv sa začali objavovať až v rannom novoveku.

Medzi ne patrila napríklad *Magna Charta Libertatum* z roku 1215, ktorá obmedzila moc panovníka a stanovila určité práva pre šľachtu. Podobne aj *Habeas Corpus Act* z roku 1679 v

¹⁴ BASSIOUNI, M. Cherif. *Introduction to International Criminal Law*. Transnational Publishers, 2003.

¹⁵ United Nations, *Nuremberg Trial Proceedings Vol. I*, Avalon Project, Yale Law School.

¹⁶ LAUGHLAND, J. *Travesty: The Trial of Slobodan Milošević and the Corruption of International Justice*. Pluto Press, 2007.

¹⁷ NOWAK, M. U.N. *Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. N.P. Engel Publisher. 2005, s. 211.

Anglicku zaviedol ochranu pred svojvoľným zadržaním a stanovil, že nikto nemôže byť väznený bez riadneho súdneho procesu. Napriek týmto krokom však išlo o práva priznané len určitej časti populácie a ich medzinárodná ochrana bola minimálna.

V 19. storočí sa začali objavovať prvé medzinárodné dohody s ľudsko-právnym rozmerom, hoci ich rozsah bol stále obmedzený. Významným krokom bolo prijatie medzinárodných dohovorov proti obchodu s otrokmi, ako napríklad britský zákon o zrušení obchodu s otrokmi z roku 1807 či medzinárodné dohody prijaté na Kongrese vo Viedni v roku 1815. Hoci tieto opatrenia smerovali k ochrane základných práv, stále sa týkali len špecifických skupín obyvateľstva a neboli univerzálne. Ďalším dôležitým krokom bolo prijatie Ženevských dohovorov v roku 1864, ktoré stanovili základné normy humanitárneho práva v čase vojny, čím sa položili základy ochrany civilistov a vojnových zajatcov. Napriek týmto pokrokom neexistoval komplexný medzinárodný mechanizmus na ochranu jednotlivca pred porušovaním ľudských práv zo strany vlastného štátu.

Vývoj ľudských práv v medzinárodnom práve prešiel významnými transformáciami, najmä v období pred a po druhej svetovej vojne. Pred týmto globálnym konfliktom bola ochrana ľudských práv prevažne záležitosťou vnútroštátnych právnych systémov, pričom medzinárodné právo sa zameriavalo hlavne na vzťahy medzi štátmi. Po druhej svetovej vojne však došlo k zásadnému posunu, keď sa ochrana ľudských práv stala kľúčovou súčasťou medzinárodného práva. Pred druhou svetovou vojnou neexistoval jednotný medzinárodný systém na ochranu ľudských práv. Hoci niektoré štáty prijali ústavy a zákony garantujúce základné práva a slobody, tieto normy mali prevažne vnútroštátny charakter a ich dodržiavanie záviselo od politického režimu daného štátu. Medzinárodné právo sa v tom čase sústreďovalo na reguláciu vzťahov medzi štátmi, pričom jednotlivci neboli považovaní za jeho priame subjekty. Výnimkou boli určité oblasti, ako napríklad ochrana menšín či zákaz otroctva, avšak tieto otázky boli riešené skôr na regionálnej úrovni a nemali globálny dosah¹⁸.

Druhá svetová vojna priniesla bezprecedentné porušovanie ľudských práv, čo vyvolalo potrebu vytvoriť medzinárodný systém na ich ochranu. V roku 1945 bola založená Organizácia Spojených národov (OSN) s cieľom udržiavať medzinárodný mier a bezpečnosť, podporovať hospodársku a sociálnu spoluprácu a presadzovať dodržiavanie ľudských práv. Charta OSN v

¹⁸ MERON, THEODOR. *Human Rights and Humanitarian Norms as Customary Law*, Oxford University Press, 1989.

preambule a v článkoch 1 a 55 zdôrazňuje záväzok členských štátov podporovať a rešpektovať ľudské práva a základné slobody pre všetkých bez rozdielu¹⁹.

V roku 1948 prijalo Valné zhromaždenie OSN Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, ktorá predstavuje prvý globálny dokument definujúci základné práva a slobody, na ktoré má nárok každý človek²⁰. Hoci deklarácia nemá záväzný právny charakter, stala sa základom pre neskoršie medzinárodné zmluvy a nástroje na ochranu ľudských práv²¹. V preambule deklarácie sa uvádza, že uznanie vrodenej dôstojnosti a rovnakých a neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete. Uvádza a jasne formuluje dovtedy nedefinované základy myšlienky prirodzených práv, ktoré sú jednotlivcovi dané už pri narodení a ktoré nemožno svojvoľne odobrať.

V nasledujúcich desaťročiach boli prijaté ďalšie medzinárodné zmluvy, ktoré rozšírili a konkretizovali ochranu ľudských práv. V roku 1966 boli prijaté dva kľúčové pakty: Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach²². Tieto pakty spolu s Všeobecnou deklaráciou ľudských práv tvoria tzv. Medzinárodnú listinu ľudských práv. Prvý pakt zaručuje práva ako právo na život, zákaz mučenia, slobodu prejavu či právo na spravodlivý proces, zatiaľ čo druhý pakt sa zameriava na práva týkajúce sa práce, sociálneho zabezpečenia, vzdelania a kultúrneho života.

Okrem týchto univerzálnych nástrojov vznikli aj regionálne mechanizmy na ochranu ľudských práv. V Európe bola v roku 1950 prijatá Európska konvencia o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorá zaviedla systém medzinárodnej kontroly dodržiavania ľudských práv prostredníctvom Európskeho súdu pre ľudské práva²³. Podobné mechanizmy boli vytvorené aj v Amerike a Afrike, čo svedčí o globálnom úsilí zabezpečiť ochranu ľudských práv na všetkých kontinentoch. Postupne sa vyvinula teória troch generácií ľudských práv. Prvá generácia zahŕňa občianske a politické práva, ako je právo na život, slobodu a bezpečnosť, slobodu prejavu či právo na spravodlivý proces. Tieto práva boli zakotvené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach. Druhá generácia zahŕňa hospodárske, sociálne a kultúrne práva, ako je právo na prácu, vzdelanie či primeranú životnú úroveň, ktoré sú obsiahnuté v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych

¹⁹ Charta OSN, 1945, čl. 1 a čl. 55.

²⁰ UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948.

²¹ UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948.

²² United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966).

²³ Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (1950).

právach²⁴. Tretia generácia, často označovaná ako kolektívne práva, zahŕňa práva národov a skupín, ako je právo na sebaurčenie, rozvoj či zdravé životné prostredie.

Významným medzníkom vo vývoji ľudských práv bolo aj vytvorenie medzinárodných mechanizmov na ich ochranu a presadzovanie. V rámci OSN vznikli rôzne orgány, ako je Rada OSN pre ľudské práva či Výbor pre ľudské práva, ktoré monitorujú dodržiavanie záväzkov jednotlivých štátov v oblasti ľudských práv.

Postavenie jednotlivca a jeho právna ochrana sa v jednotlivých krajinách líši v závislosti od právneho systému, historického vývoja a kultúrnych hodnôt danej spoločnosti. Medzinárodné normy, ako sú ľudsko-právne zmluvy a dohovory, vytvárajú základný rámec na ochranu jednotlivcov, avšak ich zavedenie závisí od vnútroštátnych právnych systémov. Táto kapitola sa zameriava na porovnanie právneho postavenia jednotlivca v zahraničí, s dôrazom na rôzne právne tradície, a jeho ochranu v Slovenskej republike, ktorá je súčasťou právneho priestoru Európskej únie²⁵. V mnohých krajinách sveta sa právne systémy delia na dve základné skupiny: kontinentálne právo, charakteristické kodifikovanými právnymi normami, a *common law*, založené na precedensoch. Slovenský právny systém patrí do kontinentálneho práva, pričom jeho základom je Ústava Slovenskej republiky a legislatíva vychádzajúca z medzinárodných záväzkov Slovenska. Naopak, právne systémy ako v Spojených štátoch amerických alebo Spojenom kráľovstve pracujú s flexibilnejším poňatím práva, kde súdne rozhodnutia zohrávajú zásadnú úlohu pri formovaní práv jednotlivca²⁶.

Významným činiteľom ovplyvňujúcim právne systémy je aj právna kultúra, ktorá zahŕňa nielen formálne pravidlá, ale aj hodnoty, presvedčenia a spoločenské očakávania súvisiace s právom. Právna kultúra odráža spôsob, akým spoločnosť chápe úlohu práva, autority a právneho štátu, a priamo vplýva na mieru rešpektovania práv jednotlivca. Napríklad v krajinách s intenzívne zakorenenou autoritatívnou právnou kultúrou môže byť právna ochrana jednotlivca formálne prítomná, ale v praxi obmedzená, zatiaľ čo v liberálnych demokraciách právna kultúra podporuje participáciu občanov, ochranu menších a právny pluralizmus²⁷. Rozdiely v právnej kultúre môžu vysvetľovať aj nejednotné uplatňovanie medzinárodných noriem – tam, kde je

²⁴ ALSTON, PHILIP. & GOODMAN, RYAN. *International Human Rights: The Successor to International Human Rights in Context*. Oxford University Press, 2012.

²⁵ ŠVIDROŇOVÁ, M. 2013. *Právna kultúra a jej význam pre rozvoj právneho štátu*. In: *Justičná revue*, roč. 65, č. 1, s. 54.

²⁶ SHAW, M. N. *International Law*. Cambridge University Press. 2017, s. 320.

²⁷ FRIEDMAN, L. M. (2005). *Legal Culture and the Legal Profession*. Stanford University Press.

právna kultúra postavená na dôvere v inštitúcie a právny štát, dochádza k ich efektívnejšej implementácii²⁸.

Slovenská republika, ako členský štát Európskej únie, má záväzok rešpektovať Chartu základných práv EÚ a Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Tieto dokumenty poskytujú jednotlivcom univerzálnu ochranu v oblastiach, ako sú právo na spravodlivý proces, právo na súkromie alebo zákaz diskriminácie. Na druhej strane, začlenenie týchto práv v krajinách mimo Európy môže byť rôznorodá a ovplyvnená vnútornými politickými a právnymi faktormi²⁹. Porovnanie tiež ukazuje, že niektoré právne systémy, ako je islamské právo (šaría), ponúkajú úplne odlišný prístup k právam jednotlivca, kde sa zohľadňujú náboženské normy. Hoci sú tieto systémy súčasťou medzinárodného spoločenstva, často sa odchyľujú od globálne prijatých štandardov v oblasti ľudských práv, najmä v otázkach rodovej rovnosti alebo slobôd jednotlivca. Slovensko ako člen EÚ uplatňuje moderný právny systém založený na demokratických princípoch a záväzkoch voči medzinárodnému právu, čo zaisťuje vyšší štandard ochrany jednotlivca³⁰.

Práva jednotlivca v rôznych právnych systémoch odrážajú historické, kultúrne a politické rozdiely medzi krajinami. Kým niektoré systémy zabezpečujú vysokú mieru ochrany v súlade s medzinárodnými štandardmi, iné si vyžadujú reformu, aby rešpektovali univerzálne princípy ľudských práv. Tieto rozdiely sú viditeľné najmä v islamskom práve, hybridných právnych systémoch kombinujúcich tradičné a moderné právo a v právnych štruktúrach autoritárskych režimov, kde sú práva jednotlivca často potláčané v prospech štátnych záujmov.

Islamské právo predstavuje jeden z najvýznamnejších príkladov právnych systémov, ktoré si vyžadujú zosúladenie s medzinárodnými normami. Tento právny systém, vychádzajúci z Koránu a Sunn, ovplyvňuje každodenný život miliónov ľudí v krajinách ako Saudská Arábia, Irán alebo Pakistan. Islamské právo poskytuje základné záruky, ako je právo na spravodlivý proces, no v mnohých aspektoch je v rozpore s medzinárodným právom.

Príkladom sú diskriminačné praktiky voči ženám, najmä v otázkach dedičstva, svedectva na súde alebo rodinného práva. Tresty ako amputácie alebo smrť za odpadlivosť či rúhanie sa

²⁸ NELKEN, D. (2016). *Comparing Legal Cultures*. Routledge.

²⁹ CRAWFORD, J. *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford University Press. 2012, s. 231.

³⁰ DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge University Press. 2016, s. 198.

považujú za porušovanie základných ľudských práv podľa medzinárodných štandardov³¹. Napriek tomu niektoré islamské krajiny, ako Tunisko alebo Maroko, preukázali snahu o reformu a zosúladienie šaría s medzinárodnými ľudsko-právnymi záväzkami, čo naznačuje potenciál pre ich prispôsobenie moderným normám³².

Hybridné právne systémy, ktoré kombinujú tradičné obyčajové právo a moderné zákony zavedené počas koloniálneho obdobia, sú rozšírené v krajinách subsaharskej Afriky a Oceánie. Tieto systémy často odrážajú napätie medzi miestnymi tradíciami a univerzálnymi štandardmi ľudských práv. Napríklad obyčajové právo môže obsahovať diskriminačné prvky voči ženám, ktoré sú v rozpore s medzinárodnými záväzkami krajín v oblasti rodovej rovnosti. V mnohých prípadoch sú práva žien obmedzené, či už ide o prístup k vlastníctvu, vzdelaniu alebo manželstvu. Regionálne organizácie ako Africká únia a medzinárodné inštitúcie vrátane OSN sa aktívne snažia podporovať reformy, ktoré by zosúladili tieto systémy s globálnymi štandardmi³³.

Autoritárske režimy predstavujú ďalší typ právneho systému, kde sú práva jednotlivca často podriadené štátnym záujmom. V krajinách ako Čínska ľudová republika, Severná Kórea alebo Mjanmarsko sú práva jednotlivca obmedzené, pričom štát kontroluje súdne a vládne inštitúcie. Sloboda prejavu, zhromažďovania alebo právo na spravodlivý proces sú v takýchto systémoch často systematicky porušované. Napríklad v Čínskej ľudovej republike sú politickí aktivisti a členovia menšín, ako sú *Ujguri*, pravidelne vystavovaní sledovaniu, svojvoľnému zadržiavaniu a obmedzovaniu práv. Tieto praktiky sú v rozpore s medzinárodnými normami zakotvenými vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a iných ľudsko-právných dokumentoch³⁴. Napriek tomu medzinárodné spoločenstvo prostredníctvom organizácií ako OSN alebo Medzinárodný trestný súd (ICC) čoraz viac tlačí na tieto režimy, aby rešpektovali práva jednotlivca.

Každý z týchto právnych systémov čelí výzvam zosúladenia svojich domácich noriem s medzinárodnými štandardmi. Islamské právo a hybridné systémy musia prekonať konflikty medzi tradíciou a univerzálnymi hodnotami ľudských práv, zatiaľ čo autoritárske režimy čelia tlaku na demokratizáciu a rešpektovanie základných práv. Medzinárodné právo tu zohráva kľúčovú úlohu ako nástroj na podporu zmien a ochranu práv jednotlivca v rôznych častiach sveta.

³¹ CRAWFORD, JAMES. *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford University Press. 2012, s. 412.

³² DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge University Press. 2016, s. 240.

³³ SHAW, M. N. *International Law*. Cambridge University Press. 2017, s. 338.

³⁴ UNITED NATIONS. Universal Declaration of Human Rights. 1948.

1.2 Zmluvné a inštitucionálne rámce ochrany jednotlivca

Medzinárodné zmluvy a organizácie hrajú neoddeliteľnú úlohu pri ochrane práv jednotlivca na globálnej aj regionálnej úrovni. S rozvojom medzinárodného práva sa jednotlivci stali významnými nositeľmi práv, ktoré prekračujú rámec ich vnútroštátneho právneho systému. Táto ochrana sa realizuje prostredníctvom záväzných medzinárodných dokumentov a inštitúcií, ktoré dohliadajú na ich dodržiavanie. Organizácie ako Organizácia Spojených národov (OSN), Európska únia (EÚ) a Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) tvoria piliere súčasného medzinárodného systému ochrany ľudských práv. Jednotlivé medzinárodné zmluvy, ako je Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966) a Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950), vytvorili základné normy ochrany jednotlivca. Tieto dokumenty definujú nielen základné práva, ako je právo na život, slobodu či spravodlivý proces, ale tiež stanovujú záväzky štátov pri ich uplatňovaní. Tieto záväzky sa stali základom pre mechanizmy, ktoré umožňujú jednotlivcom žiadať spravodlivosť na medzinárodnej úrovni³⁵.

Organizácia Spojených národov prostredníctvom svojich agentúr, ako je Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva (OHCHR), poskytuje globálny rámec pre ochranu jednotlivcov. OSN podporuje implementáciu základných ľudsko-právnych dohovorov a prostredníctvom špecializovaných výborov, ako je Výbor pre ľudské práva, monitoruje dodržiavanie týchto záväzkov štátmi. Táto inštitúcia zároveň ponúka fórum na diskusiu a tvorbu nových noriem v oblasti ľudských práv³⁶. Na regionálnej úrovni je Európska únia významným aktérom pri presadzovaní práv jednotlivca. Prostredníctvom Charty základných práv Európskej únie, ktorá je právne záväzná od roku 2009, zaisťuje vysokú úroveň ochrany práv pre obyvateľov členských štátov. Táto charta zahŕňa práva, ktoré pokrývajú široké spektrum, od občianskych a politických práv po sociálne a hospodárske práva. Zároveň vytvára mechanizmy, ktorými sa tieto práva môžu uplatňovať a presadzovať na nadnárodnej úrovni³⁷.

Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) predstavuje špecifický príklad regionálneho mechanizmu, ktorý umožňuje jednotlivcom žiadať nápravu za porušovanie ich práv. Tento súd, založený na základe Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv, poskytuje právny nástroj,

³⁵ SHAW, M. N. *International Law*. Cambridge University Press. 2017, s. 234.

³⁶ CRAWFORD, J. *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford University Press. 2012, s. 298.

³⁷ NOWAK, M. U.N. *Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. N.P. Engel Publisher. 2005, s. 311.

ktorým môžu jednotlivci, po vyčerpaní vnútroštátnych prostriedkov nápravy, žalovať svoje štáty za porušenie práv. ESIIP má zásadný význam pri upevňovaní právneho postavenia jednotlivca na medzinárodnej úrovni, pretože umožňuje priamu aplikáciu práv dohovorov na individuálnych prípadoch³⁸.

1.2.1 Ochrana ľudských práv v európskom regióne

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OSCE) je najväčšia regionálna bezpečnostná organizácia na svete, ktorá zahŕňa 56 krajín od Kanady po Rusko. Zameriava sa na široké spektrum otázok vrátane bezpečnosti, ekonomickej spolupráce, ľudských práv a demokratických procesov. Jej hlavnou úlohou je podporovať mier a stabilitu v Európe prostredníctvom dialógu a spolupráce medzi členskými štátmi. OSCE sa tiež venuje prevencii konfliktov a posilňovaniu demokratických inštitúcií v členských štátoch.

Zohráva významnú úlohu v ochrane ľudských práv v rámci európskeho regiónu prostredníctvom rôznych nástrojov, iniciatív a dokumentov. OSCE prijíma integrovaný prístup, ktorý spája politické, ekonomické, vojenské a ľudsko-právne dimenzie, pričom ochrana ľudských práv tvorí neoddeliteľnú súčasť jej poslania. Organizácia sa sústreďuje na prevenciu konfliktov, podporu demokratických inštitúcií a zvýšenie dodržiavania ľudských práv medzi členskými štátmi. V rámci svojich aktivít OSCE vypracúva a implementuje mechanizmy na monitorovanie situácie ľudských práv, ktoré pravidelne hodnotia stav v členských štátoch. Tieto mechanizmy zahŕňajú správy, analýzy a odporúčania, ktoré sa zameriavajú na rôzne oblasti, ako je sloboda prejavu, ochrana menšín, rovnosť pred zákonom a prevencia diskriminácie. Okrem toho OSCE poskytuje členským štátom potrebnú pomoc pri zavádzaní legislatívnych a administratívnych zmien na zlepšenie dodržiavania ľudských práv³⁹.

Dôležitým partnerom v tejto oblasti je aj Rada Európy, medzivládna organizácia, ktorá sa zameriava na ochranu ľudských práv v Európe. Rada Európy zohráva kľúčovú úlohu prostredníctvom Európskeho súdu pre ľudské práva a Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktoré významne ovplyvňujú ochranu práv jednotlivcov na kontinente. V rámci svojich členských štátov Rada Európy výrazne prispela k eliminácii trestu smrti, keď sa väčšina jej krajín zaväzuje

³⁸ DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge University Press. 2016, s. 178.

³⁹ OSCE. 2020. *Annual Report*, s. 115.

úplne ho zrušiť. Okrem Bieloruska všetky členské štáty dnes považujú trest smrti za neakceptovateľný⁴⁰.

Európska únia, ktorá sa profiluje ako zástanca ľudských práv, zohráva kľúčovú úlohu pri posilňovaní práv jednotlivcov a podporuje zrušenie trestu smrti nielen na úrovni členských štátov, ale aj na medzinárodnej scéne. EÚ sa angažuje aj v ochrane práv žien, detí a menšín, pričom sa tiež zameriava na otázky životného prostredia a šírenie demokratických hodnôt a právneho štátu v rámci svojich vonkajších a vnútorných politík⁴¹.

Okrem týchto základných práv sa EÚ tiež zameriava na právo na vzdelanie, ktoré je považované za jedno z kľúčových práv, ktoré ovplyvňuje schopnosť jednotlivcov zúčastňovať sa na demokratických procesoch, posilňuje ich schopnosť uplatňovať iné práva a prispeje k rozvoju celkovej ľudskej dôstojnosti. V rámci EÚ sa prijali opatrenia, ktoré zabezpečujú rovný prístup k vzdelaniu pre všetky skupiny obyvateľstva, bez ohľadu na ich etnický pôvod, pohlavie či socioekonomický status. Tieto práva sú zakotvené aj v Charte základných práv Európskej únie, kde sa vzdelanie zaraďuje medzi základné práva každého občana. Podľa článku 14 Európskej únie má každý občan právo na prístup k vzdelaniu, ktorý je zabezpečený v rámci národných právnych rámcov členských štátov. Tento záväzok voči vzdelaniu je podstatný pre znižovanie sociálnej nerovnosti a zabezpečenie rovnosti príležitostí pre všetkých jednotlivcov⁴².

1.3 Postavenie špecifických skupín osôb v medzinárodnom práve

Definovanie špecifických práv pre určité skupiny osôb je z historického hľadiska pomerne novým fenoménom. Dlhé obdobia neexistovali ani základné ľudské práva v univerzálne uznanej podobe, a už vôbec nie ich rozšírené formy, ktoré by zohľadňovali špecifiká rôznych sociálnych, etnických či iných skupín⁴³. S prirodzeným vývojom spoločnosti a právneho myslenia sa však stále viac dostávame k rozšírenejšej definícii práv, ktorá reflektuje nielen základnú ochranu ľudskej dôstojnosti, ale aj osobitné potreby jednotlivých skupín⁴⁴. Postupne sa ako spoločnosť dostávame do bodu, kde nie vždy stačí len formálne zaručiť rovnosť pred zákonom, ale je

⁴⁰ Rada Európy. 2021. *Report on the Death Penalty*, s. 34.

⁴¹ Európska únia. 2022. *Human Rights Policy in the EU*, s. 78.

⁴² Európska únia, Charta základných práv Európskej únie, Článok 14.

⁴³ DONNELLY, JACK. *Universal Human Rights in Theory and Practice*. Cornell University Press, 2013.

⁴⁴ ISHAY, MICHELINE. *The History of Human Rights: From Ancient Times to the Globalization Era*. University of California Press, 2008.

potrebné aktívne zabezpečiť, aby aj tí, ktorí čelia špecifickým prekážkam, mali reálnu možnosť uplatňovať svoje práva. Tento vývoj sa opiera nielen o filozofické koncepcie spravodlivosti a rovnosti, ale aj o praktickú potrebu riešiť situácie, ktoré v minulosti neboli dostatočne reflektované – napríklad postavenie menšín, ochranu pred diskrimináciou, práva osôb so zdravotným postihnutím či otázky spojené s rodovou a sexuálnou identitou⁴⁵.

Rovnako sa neustále objavujú nové spoločenské a technologické výzvy, ktoré kladú otázky o tom, aké práva je potrebné formulovať alebo prispôbiť. S rozvojom digitalizácie bežného života sa čoraz viac diskutuje o tom, aké práva by mali mať napríklad osoby, ktorých identita je rozdelená medzi fyzický a digitálny priestor⁴⁶, alebo ako zabezpečiť ochranu pred novými formami diskriminácie a zásahov do súkromia⁴⁷. Právne systémy tak musia neustále reflektovať zmeny v spoločnosti a aktualizovať existujúce normy, aby zostali funkčné a spravodlivé.

Zároveň je však dôležité, aby bolo rozširovanie takýchto definícií na jasných princípoch a nevytváralo priestor pre svojvoľné interpretácie, ktoré by mohli viesť k zneužívaniu alebo oslabeniu základných právnych konceptov. Hľadanie rovnováhy medzi flexibilitou a právnou istotou preto zostáva jednou z kľúčových výziev pri formovaní postavenia špecifických skupín v medzinárodnom práve⁴⁸.

Základom právneho postavenia špecifických skupín je uznanie toho, že formálna rovnosť nemusí v realite stačiť na zabezpečenie skutočnej ochrany a spravodlivého zaobchádzania. Preto sa v medzinárodnom práve rozvinula myšlienka pozitívnej diskriminácie alebo afirmatívnych opatrení, ktoré majú za cieľ vyrovnáť historické a systémové nerovnosti, ktorým tieto skupiny čelili. Medzinárodné zmluvy a dokumenty preto obsahujú nielen všeobecné zásady rovnosti, ale aj osobitné ustanovenia, ktoré sa vzťahujú na konkrétne skupiny, ako sú ženy, deti, národnostné menšiny, osoby so zdravotným postihnutím alebo utečenci⁴⁹.

Právne postavenie špecifických skupín sa určuje najmä prostredníctvom medzinárodných dohovorov a zmlúv, ako sú napríklad Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) alebo

⁴⁵ CLAPHAM, ANDREW. *Human Rights: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, 2007.

⁴⁶ KUNER, CHRISTOPHER. *Transborder Data Flows and Data Privacy Law*. Oxford University Press, 2013.

⁴⁷ ZUBOFF, SHOSHANA. *The Age of Surveillance Capitalism*. PublicAffairs, 2019.

⁴⁸ NICKEL, JAMES W. *Making Sense of Human Rights*. Blackwell Publishing, 2007.

⁴⁹ United Nations. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, 1979.

Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD). Tieto dokumenty nielen definujú základné práva daných skupín, ale zaväzujú aj štáty k prijímaniu konkrétnych opatrení na ich ochranu. V prípade detí ich právne postavenie reguluje Dohovor o právach dieťaťa (CRC), ktorý uznáva osobitné potreby a zraniteľnosť detí a zabezpečuje im právnu ochranu pred vykorisťovaním, násilím či zlým zaobchádzaním.

Osobitné postavenie v medzinárodnom práve môžu mať aj skupiny definované nie na základe demografických či biologických faktorov, ale na základe ich spoločenského postavenia alebo politického statusu. Sem patria napríklad utečenci, ktorí sú chránení Ženevskou konvenciou o právnom postavení utečencov z roku 1951 a Protokolom z roku 1967⁵⁰. Podobne, domorodé obyvateľstvo má svoje špecifické právne postavenie uznané v Deklarácii OSN o právach pôvodného obyvateľstva z roku 2007, ktorá zdôrazňuje ich právo na sebaurčenie a ochranu kultúrnej identity.

Jednou z oblastí, ktorá v súčasnosti stále prechádza vývojom, je právne postavenie osôb patriacich k LGBT+ komunite. Hoci Všeobecná deklarácia ľudských práv (UDHR) z roku 1948 neobsahuje explicitnú zmienku o sexuálnej orientácii alebo rodovej identite, vývoj medzinárodného práva smeruje k uznaniu ich ochrany pod širšou definíciou práva na nediskrimináciu⁵¹. *Yogyakartské* princípy z roku 2006 poskytujú interpretačný rámec na aplikáciu medzinárodných ľudsko-právnych noriem na otázky týkajúce sa sexuálnej orientácie a rodovej identity, avšak nejde o právne záväzný dokument.

Právne postavenie špecifických skupín teda predstavuje kombináciu medzinárodne uznaných právnych noriem, národných legislatívnych úprav a politických záväzkov jednotlivých štátov. Aj napriek výraznému pokroku v oblasti medzinárodnej ochrany ľudských práv existujú mnohé výzvy, ktoré sa týkajú implementácie týchto noriem a zabezpečenia efektívnej ochrany osôb, ktoré čelia diskriminácii či *marginalizácii*. Postavenie jednotlivých skupín v rámci medzinárodného práva sa postupne vyvíjalo v reakcii na spoločenské zmeny a boj za ľudské práva. Zatiaľ čo základné dokumenty, ako Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948, garantujú rovnosť všetkých ľudí, v praxi si rôzne komunity museli svoje práva vy dobyť postupne. Medzinárodné právo tak prijímalo špecifické normy na ochranu tých, ktorí čelia

⁵⁰ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*, 1951, 1967.

⁵¹ United Nations General Assembly. *Universal Declaration of Human Rights (UDHR)*, 1948.

diskriminácii alebo nerovnosti, pričom medzi kľúčové skupiny patria ženy, etnické a rasové menšiny, LGBT+ komunita a ďalšie marginalizované skupiny.

Historicky bolo postavenie žien v právnych systémoch nerovnoprávne – boli vylúčené z politického života, vzdelania a ekonomickej samostatnosti. Až v 20. storočí sa začal formovať systematický právny rámec na ich ochranu. Medzi najvýznamnejšie dokumenty patrí Dohovor OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) z roku 1979⁵², ktorý zaväzuje štáty zabezpečiť ženám rovnosť vo všetkých oblastiach života, vrátane vzdelania, práce a ochrany pred násilím. Aj napriek právnym mechanizmom ženy naďalej čelia systémovej diskriminácii. Značné nerovnosti pretrvávajú v prístupe k vlastníctvu pôdy, rozhodovaniu v rodine či ochrane pred rodovo podmieneným násilím. Obzvlášť závažným problémom zostáva násilie páchané na ženách, vrátane domáceho násillia a sexuálneho násillia v ozbrojených konfliktoch. Medzinárodným mechanizmom na jeho riešenie je Istanbulský dohovor z roku 2011⁵³, ktorý stanovuje záväzné normy na ochranu žien pred násilím.

Rasová diskriminácia patrí medzi najdlhšie riešené problémy v medzinárodnom práve. Kľúčovým dokumentom je Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD) z roku 1965⁵⁴, ktorý zaväzuje štáty prijímať opatrenia proti diskriminácii na základe rasy, farby pleti alebo etnického pôvodu. Hnutie *Black Lives Matter* (BLM), ktoré vzniklo v USA v roku 2013, upozornilo na pretrvávajúce problémy policajného násillia a systémovej diskriminácie Afroameričanov. Hoci nejde o právne záväznú iniciatívu, BLM ovplyvnilo globálnu diskusiu o rasovej spravodlivosti. OSN v roku 2021 vydala správu, ktorá uznala, že rasová diskriminácia je stále hlboko zakorenená v mnohých krajinách, a vyzvala na opatrenia proti policajnej brutalite a rasovej profilácii. Jednou z najdiskutovanejších tém v oblasti ochrany ľudských práv je právne postavenie LGBT+ osôb. Medzinárodné právo zatiaľ neobsahuje univerzálny záväzný dokument, ktorý by výslovne chránil ich práva, no významným krokom bolo prijatie princípov z *Yogyakarty* v roku 2006⁵⁵. Tieto princípy poskytujú právny výklad toho, ako by sa mali medzinárodné ľudsko-právne normy uplatňovať na osoby s inou než heterosexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou. Rada OSN pre ľudské práva v roku 2016 ustanovila prvého nezávislého experta na otázky sexuálnej orientácie a rodovej identity, čím

⁵² United Nations, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, 1979.

⁵³ Council of Europe, *Istanbul Convention*, 2011.

⁵⁴ United Nations, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, 1965.

⁵⁵ The Yogyakarta Principles, *Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, 2006.

uznala, že násilie a diskriminácia voči LGBT+ osobám sú závažným ľudsko-právnym problémom. Napriek týmto snahám situácia LGBT+ osôb zostáva v mnohých častiach sveta kritická. V približne 64 krajinách je homosexualita stále kriminalizovaná, pričom v niektorých štátoch môže byť potrestaná až trestom smrti⁵⁶. Podobne ako LGBT+ komunita, aj osoby s nebinárnou rodovou identitou čelia právnym prekážkam, keďže v mnohých štátoch nie sú oficiálne uznané. To spôsobuje problémy pri cestovaní, prístupe k zdravotnej starostlivosti či právnej identite.

Okrem tradične marginalizovaných skupín pribúdajú aj nové kategórie osôb, ktorých právne postavenie nie je dostatočne upravené. Napríklad migranti, ktorí sú nútení opustiť svoje domovy v dôsledku klimatických zmien, stále nemajú jasný právny status v rámci Ženevskej konvencie o utečencoch. Postavenie špecifických skupín osôb v medzinárodnom práve sa neustále vyvíja, pričom nové výzvy vyžadujú nielen prispôbenie existujúcich mechanizmov, ale aj vytvorenie nových právnych rámcov. Hoci medzinárodné právo uznáva princíp rovnosti, jeho aplikácia zostáva nerovnomerná, a preto je potrebné pokračovať v reformách a posilňovaní právneho postavenia týchto skupín.

⁵⁶ ILGA World, *State-Sponsored Homophobia Report*, 2023.

2 Ciele a metodika práce

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je analyzovať postavenie jednotlivca v kontexte medzinárodného práva, pričom osobitná pozornosť je venovaná implementácii medzinárodnoprávných záväzkov v rámci právneho poriadku Fínskej republiky. Fínsko bolo zvolené ako modelový príklad štátu, ktorý si dlhodobo udržiava vysokú úroveň ochrany ľudských práv a dôsledne implementuje medzinárodné dohody a odporúčania. Práca sa zameriava predovšetkým na dve kľúčové oblasti: právo na vzdelanie ako základné sociálne právo jednotlivca a postavenie príslušníkov LGBT+ komunity ako osobitne zraniteľnej skupiny, ktorej ochrana je v centre pozornosti mnohých medzinárodných dokumentov v oblasti ľudských práv.

Práca si kladie za cieľ preskúmať, do akej miery je Fínsko schopné zosúladiť svoju vnútroštátnu právnu úpravu s medzinárodnými normami, a ako sa tieto normy premietajú do praktického uplatňovania práv jednotlivca. Zároveň sa usiluje poukázať na silné aj slabé stránky implementácie medzinárodného práva v praxi, a to prostredníctvom konkrétnych legislatívnych a sociálnych opatrení v oblasti vzdelávania a rovnosti.

Medzi čiastkové ciele práce patrí najprv identifikácia základných princípov ochrany jednotlivca v medzinárodnom právnom rámci, s dôrazom na právo na vzdelanie a ochranu menších. Následne je cieľom podrobne zhodnotiť legislatívne nástroje a praktické politiky Fínska v týchto oblastiach. Osobitný dôraz je kladený na vývoj práv LGBT+ osôb a ich postupné zakotvenie vo fínskom právnom poriadku, najmä v súvislosti s ratifikovanými medzinárodnými dohovormi. V neposlednom rade sa práca usiluje poskytnúť obraz o tom, ako Fínsko prispieva k formovaniu a posilňovaniu medzinárodných ľudsko-právnych štandardov a či môže slúžiť ako príklad dobrej praxe pre iné štáty.

Metodologický rámec tejto práce je založený na kombinácii kvalitatívnych a kvantitatívnych výskumných metód, ktoré umožňujú komplexne zachytiť nielen právny, ale aj sociálny a hodnotový rozmer ochrany jednotlivca vo Fínsku. Objektom skúmania je teda predovšetkým fínsky štát, a to z hľadiska jeho legislatívneho systému, politik v oblasti vzdelávania a ochrany menších, ako aj v kontexte jeho medzinárodných záväzkov.

Pracovný postup pozostáva zo spracovania teoretických východísk týkajúcich sa ochrany práv jednotlivca v medzinárodnom práve, ktoré sú následne aplikované na konkrétnu krajinu – Fínsko. Práca je rozdelená na dve hlavné časti: teoretickú, ktorá poskytuje prehľad

medzinárodných dokumentov, inštitúcií a mechanizmov ochrany ľudských práv, a praktickú, ktorá sa zameriava na analýzu vybraných aspektov fínskych verejných politík a právnej praxe.

Zdroje údajov čerpajú z právnych dokumentov medzinárodného charakteru (ako sú Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, Dohovor OSN o právach dieťaťa, Európsky dohovor o ľudských právach), ako aj z domácich právnych noriem Fínska. Dôležitým zdrojom informácií sú tiež správy a odporúčania organizácií ako sú OSN, UNESCO, OECD či ILGA-Europe, ktoré poskytujú nielen právne, ale aj analytické a štatistické podklady k skúmaným témam.

Pre vyhodnocovanie a interpretáciu výsledkov boli použité najmä metódy právnej analýzy, komparácie (porovnávanie medzinárodných a národných noriem) a kvalitatívne hodnotenie verejných politík. V rámci hodnotenia trendov a vývoja boli aplikované deskriptívne štatistické metódy, predovšetkým pri spracovaní údajov z databáz ako Eurostat, Education at a Glance (OECD), alebo ILGA-Europe Rainbow Index. Tieto údaje umožňujú sledovať vývoj v oblasti prístupu ku vzdelaniu a rovnosti LGBT+ osôb v čase, a zároveň umožňujú porovnanie Fínska s inými štátmi.

Cieľom zvolenej metodiky je nielen popísať právny stav, ale aj kriticky zhodnotiť jeho dopady na reálne postavenie jednotlivca, čím sa práca usiluje o vyvážené prepojenie právneho a sociálno-ekonomického pohľadu.

3 Výsledky práce: Ochrana postavenia jednotlivca vo Fínsku

Fínsko patrí medzi krajiny s vysokou úrovňou ochrany ľudských práv, silným dôrazom na rovnosť jednotlivcov a stabilným demokratickým systémom. Ako člen Európskej únie a signatár kľúčových medzinárodných dohôd o ľudských právach sa zaviazalo k dodržiavaniu princípov právneho štátu, sociálnej spravodlivosti a inkluzívnej spoločnosti. Právo na vzdelanie a postavenie LGBT+ komunity v tejto krajine reflektuje široký legislatívny rámec a silné inštitucionálne mechanizmy na ochranu základných práv jednotlivcov.

3.1 Vývoj postavenia jednotlivca

Vývoj postavenia jednotlivca vo fínskom regióne je neoddeliteľne spätý s historickým, kultúrnym a politickým kontextom tejto severskej krajiny. Od obdobia podriadenosti iným mocnostiam, cez vznik nezávislého štátu až po etablovanie sa ako jedného z najprogresívnejších aktérov v oblasti ľudských práv, prešiel jednotlivec v rámci fínskej spoločnosti významným vývojom.

V pred-modernom období, kedy bolo územie dnešného Fínska pod švédskou a neskôr ruskou nadvládou, bola právna a sociálna identita jednotlivca výrazne determinovaná postavením v spoločenskej hierarchii, pohlavím a náboženskou príslušnosťou. V tomto období sa nevytváral priestor pre širšie uznanie individuálnych práv, keďže štátne inštitúcie boli zamerané skôr na udržiavanie poriadku než na ochranu individuálnych slobôd⁵⁷. Zlom nastal po vyhlásení nezávislosti v roku 1917, kedy sa formovala moderná fínska identita a štát sa začal stavať na princípoch demokracie, právneho štátu a rovnosti. Ústava z roku 1919 zaviedla demokratické základy vrátane rovnosti pred zákonom a volebného práva pre ženy, ktoré Fínsko prijalo už v roku 1906 ako prvá krajina v Európe⁵⁸. Tento ranný dôraz na participáciu a rovnosť bol zásadným krokom k budovaniu silnej občianskej spoločnosti⁵⁹.

V období po druhej svetovej vojne sa postavenie jednotlivca ďalej posilňovalo prostredníctvom rozsiahlych reforiem v oblasti školstva, sociálnej politiky a zdravotníctva. Fínsko prijalo model sociálneho štátu, v ktorom má jednotlivec zaručený prístup k základným

⁵⁷ KETTUNEN, P. *The Nordic model and historical sociology*. Scandinavian Journal of History, 2001, 26(3), s. 225–247.

⁵⁸ JALAVA, M. *The University in the Making of the Welfare State: The 20th Century Transformation of Finnish Higher Education*. Peter Lang, 2012.

⁵⁹ ALAPURO, Risto. *State and Revolution in Finland*. Leiden: Brill, 2018.

službám bez ohľadu na ekonomickú situáciu⁶⁰. Dôraz na rovnosť príležitostí a prístup k vzdelaniu sa stal základným kameňom fínskeho prístupu k ľudským právam⁶¹. Významnú úlohu zohrala aj konsenzuálna politická kultúra, ktorá uprednostňuje spoluprácu pred polarizáciou a zohľadňuje potreby rôznych skupín obyvateľstva⁶². Vzdelávací systém založený na rovnosti a dôvere v učiteľov vytvoril predpoklady pre formovanie uvedomelých občanov, ktorí chápu svoje práva a zároveň aj zodpovednosti voči spoločnosti.

Po vstupe do Európskej únie v roku 1995 sa právne postavenie jednotlivca ešte viac upevnilo prostredníctvom harmonizácie s európskym právom v oblasti ľudských práv. V roku 2000 nadobudla účinnosť nová fínska ústava, ktorá výrazne posilnila ústavné zakotvenie základných práv a slobôd, vrátane práva na súkromie, rovnosť a ochranu pred diskrimináciou⁶³. Vplyv európskych inštitúcií (napr. Európskeho súdu pre ľudské práva) sa prejavil aj v každodennej právnej praxi a interpretácii zákonov⁶⁴.

Dôležitou etapou bol aj vývoj v oblasti práv menších, vrátane LGBT+ komunity. Fínsko zrušilo trestnosť homosexuality už v roku 1971, registrované partnerstvá umožnilo od roku 2002 a manželstvá rovnakého pohlavia uzákonilo v roku 2017⁶⁵.

Tento vývoj svedčí o posune spoločnosti smerom k inklúzii a dôrazu na rovnosť, pričom kultúrne hodnoty ako tolerancia, individualizmus a dôvera vo verejné inštitúcie zohrávajú významnú rolu⁶⁶. Z historickej perspektívy možno teda konštatovať, že vývoj postavenia jednotlivca vo fínskom regióne je výsledkom dlhodobého procesu demokratizácie, právnej modernizácie a kultúrneho vývoja, pričom Fínsko dnes predstavuje jeden z najvyspelejších modelov ochrany individuálnych práv v globálnom meradle⁶⁷.

⁶⁰ ANTONEN, A., HÄIKIÖ, L., STEFÁNSSON, K. *Welfare State, Universalism and Diversity*. Edward Elgar Publishing, 2012.

⁶¹ SAHLBERG, P. *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* Teachers College Press, 2011.

⁶² ARTER, D. *The consensual democracies? The Nordic states in the European Union*. *West European Politics*, 2000, 23(4), s. 41–59.

⁶³ Constitution of Finland (1999/731), entered into force on 1 March 2000.

⁶⁴ OJANEN, T. *The Relationship between the Finnish Constitution and International Human Rights Treaties*. *Nordic Journal of International Law*, 2001, 70(3), s. 293–308.

⁶⁵ MINISTRY OF JUSTICE OF FINLAND. *Marriage Act reform*. 2017.

⁶⁶ BERG, L., O'HALLORAN, K. *Cultural citizenship and the human rights of migrants*. *Human Rights Law Review*, 2011, 11(4), s. 637–660.

⁶⁷ UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Universal Periodic Review – Finland*. 2022.

3.2 Ochrana ľudských práv v kontexte medzinárodných záväzkov

Fínsko patrí medzi krajiny, ktoré aktívne podporujú a zohľadňujú medzinárodné ľudsko-právne normy. Je signatárom a plne ratifikovalo kľúčové medzinárodné dohovory v oblasti ochrany ľudských práv, pričom ich dodržiavanie pravidelne monitorujú vnútroštátne aj medzinárodné inštitúcie. Fínska vláda sa zaviazala k ochrane základných práv prostredníctvom začlenenia medzinárodných záväzkov do národného právneho systému, čím zabezpečuje ich účinné vykonávanie a kontrolu ich uplatňovania. Medzi najdôležitejšie medzinárodné zmluvy, ku ktorým sa Fínsko pripojilo, patrí Všeobecná deklarácia ľudských práv (UDHR) a oba základné paktý OSN: Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR) a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR)⁶⁸. Fínsko pristúpilo aj k opčným protokolom týchto dohovorov, ktoré umožňujú jednotlivcom podávať sťažnosti na porušovanie ich práv priamo Výboru OSN pre ľudské práva⁶⁹.

Fínsko je tiež zmluvnou stranou Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), Dohovoru o právach dieťaťa (CRC) a Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), pričom ich uplatnenie zabezpečuje prostredníctvom vnútroštátnych právnych mechanizmov⁷⁰. V rámci boja proti mučeniu a neľudskému zaobchádzaniu sa Fínsko zaviazalo dodržiavať Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CAT), pričom začlenenie monitoruje prostredníctvom nezávislých mechanizmov vrátane Národného preventívneho mechanizmu⁷¹.

V rámci európskeho právneho rámca Fínsko patrí medzi aktívnych členov Rady Európy a je signatárom Európskeho dohovoru o ľudských právach (ECHR). Tento dohovor má v krajine priame právne účinky a rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) sú pre Fínsko záväzné⁷². Fínska ústava obsahuje ustanovenia, ktoré zabezpečujú dodržiavanie ľudských práv v súlade s európskymi normami, čím sa krajina zaraďuje medzi štáty s vysokou mierou ochrany základných práv⁷³.

⁶⁸ UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948.

⁶⁹ Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach, OSN, 1966.

⁷⁰ Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), OSN, 1979.

⁷¹ Dohovor proti mučeniu (CAT), OSN, 1984.

⁷² Európsky dohovor o ľudských právach (ECHR), Rada Európy, 1950.

⁷³ Ústava Fínska, Ministerstvo spravodlivosti Fínska, 1999.

V oblasti ochrany LGBT+ práv Fínsko ratifikovalo a podporuje *Yogyakartské zásady*, ktoré definujú normy na ochranu osôb s rôznou sexuálnou orientáciou a rodovou identitou⁷⁴. Okrem toho je členom Koalície pre rovnosť práv, medzinárodnej iniciatívy na ochranu a presadzovanie práv LGBT+ osôb.

V rámci Organizácie Spojených národov Fínsko podporuje prácu Rady OSN pre ľudské práva a pravidelne podáva správy o stave ľudských práv v rámci Univerzálneho periodického hodnotenia (UPR). Okrem toho je aktívnym podporovateľom Medzinárodného trestného súdu (ICC) a podporuje jeho úlohu v stíhaní najzávažnejších zločinov proti ľudskosti⁷⁵. Z hľadiska medzinárodnej spolupráce sa Fínsko dlhodobo angažuje v iniciatívach na ochranu ľudských práv v globálnom meradle. Patrí medzi významných finančných prispievateľov do fondov OSN zameraných na podporu ľudských práv, humanitárnu pomoc a rozvojovú spoluprácu. Fínske ministerstvo zahraničných vecí pravidelne financuje projekty zamerané na podporu demokracie, právneho štátu a ochranu zraniteľných skupín v rôznych častiach sveta⁷⁶.

Kultúrne hodnoty majú v prípade Fínska kľúčový význam pri vysvetľovaní spôsobu, akým sa formovala spoločnosť zameraná na rovnosť, sociálnu spravodlivosť a rešpekt voči jednotlivcovi. Fínsko je často označované ako krajina s vysokou mierou sociálnej dôvery, nízkou mierou korupcie a silnou občianskou participáciou⁷⁷. Tieto prvky nie sú len výsledkom inštitucionálnych rozhodnutí, ale vychádzajú z hlboko zakorenených kultúrnych presvedčení a historických skúseností národa.

Jedným z nosných pilierov fínskej kultúry je rovnosť (*tasa-arvo*), ktorá sa neprejavuje len v legislatíve, ale aj v každodenných interakciách a očakávaniach. Táto hodnota formovala napríklad aj vzdelávací systém, ktorý je postavený na rovnakých príležitostiach pre všetkých bez ohľadu na sociálne alebo ekonomické zázemie⁷⁸. Rovnosť však presahuje rámec politických práv a preniká do oblasti rodovej rovnosti, vzťahu k menšinám a inklúzie osôb s odlišnou sexuálnou

⁷⁴ Yogyakartské zásady, 2006.

⁷⁵ Medzinárodný trestný súd (ICC), Rímsky štatút, 1998.

⁷⁶ Ministerstvo zahraničných vecí Fínska, *Správa o financovaní ľudskoprávných projektov*, 2023.

⁷⁷ HOFSTEDE, G. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. SAGE, 2001.

⁷⁸ SAHLBERG, P. *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* Teachers College Press, 2011.

orientáciou⁷⁹. Fínska spoločnosť si zároveň zakladá na tzv. „*low-context communication*“ – teda na priamosti, jasnosti a transparentnosti vo vyjadrovaní⁸⁰. Táto komunikácia podporuje efektívne fungovanie inštitúcií, znižuje pravdepodobnosť nedorozumení a posilňuje dôveru medzi občanom a štátom. Práve dôvera je ďalšou kľúčovou kultúrnou hodnotou, ktorá má priamy dopad na kvalitu verejných služieb a ochotu jednotlivcov rešpektovať pravidlá spoločného spoluzitia⁸¹. Historicky boli Fíni zvyknutí čeliť nepriaznivým prírodným podmienkam a izolovanosti, čo prispelo k rozvoju kolektívnej zodpovednosti a solidarity. Táto kultúrna skúsenosť vytvorila základ pre súčasný model sociálneho štátu, kde sa predpokladá, že štát zabezpečí základné potreby jednotlivca a na oplátku sa očakáva lojalita, účasť a prispievanie do systému⁸².

Z kultúrnych hodnôt vyplýva aj osobitý vzťah k prírode a tichu, čo sa premieťa do rešpektovania osobného priestoru, nezávislosti a individuálnej slobody⁸³. Fíni považujú súkromie za základný prvok dôstojného života, a preto aj právo na súkromie a ochranu osobných údajov patrí medzi mimoriadne rešpektované práva v legislatíve aj v praxi⁸⁴. Vplyv kultúrnych hodnôt možno pozorovať aj v prístupe k menšinám, kde sa namiesto asimilácie preferuje inklúzia. Napríklad práva pôvodného obyvateľstva – *Sámov* – sú chránené nielen ústavou, ale aj reálnymi opatreniami na podporu jazyka, kultúry a samosprávy⁸⁵.

Podobne aj LGBT+ komunita sa vďaka kultúrnemu dôrazu na rovnosť a osobnú autonómiu teší narastajúcej akceptácii a právnomu uznaniu. Význam kultúrnych hodnôt sa naplno prejavuje aj v súčasnosti – Fínsko je pravidelne na popredných miestach v rebríčkoch merajúcich kvalitu demokracie, sociálnej rovnosti, slobodu tlače a spokojnosť obyvateľstva⁸⁶. To svedčí o tom, že kultúrne hodnoty nie sú len abstraktnou súčasťou národnej identity, ale aktívne formujú spoločenské normy a právne štruktúry, v ktorých jednotlivec môže dôstojne žiť a rozvíjať svoj potenciál.

⁷⁹ KANGAS, O., PALME, J. *Social policy and gender equality in the Nordic countries*. Social Policy & Administration, 2005, 39(6), s. 595–617.

⁸⁰ LEWIS, R. D. *Finland, Cultural Lone Wolf: Consequences in International Business*. Intercultural Press, 2005.

⁸¹ SVENSSON, J. Eight Questions about Corruption. *Journal of Economic Perspectives*, 2005, 19(3), s. 19–42.

⁸² KETTUNEN, P. The Nordic Welfare State in Finland. In: *The Nordic Model of Welfare: A Historical Reappraisal*. TemaNord, 1997.

⁸³ LEHTONEN, M. *Nature and Culture in Finland*. Finnish Literature Society, 2004.

⁸⁴ OJANEN, T. *Protection of Privacy in Finland: A Constitutional and European Perspective*. *Nordic Journal of Human Rights*, 2009, 27(1), s. 48–66.

⁸⁵ SARIVAARA, E., URBANO, C. *Sámi education in Finland: Policies and practices*. *European Journal of Education*, 2015, 50(3), s. 308–324.

⁸⁶ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human Development Report*. 2023.

Fínsko je členom mnohých medzinárodných organizácií, vrátane Európskej únie, Rady Európy a Organizácie Spojených národov. V rámci týchto organizácií Fínsko dodržiava a implementuje medzinárodné zmluvy a dohovory, ktoré majú priamy vplyv na rozvoj a ochranu ľudských práv v krajine. Medzi najvýznamnejšie medzinárodné záväzky, ktoré Fínsko ratifikovalo, patria Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach), Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, ako aj Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien⁸⁷.

Zaradenie týchto právnych aktov do vnútroštátneho práva je často zabezpečená prostredníctvom legislatívnych reforiem, ktoré rešpektujú medzinárodné normy⁸⁸. Fínska ústava uznáva nadradenosť medzinárodných záväzkov, ktoré sú ratifikované parlamentom, čo zaručuje ich právne záväzné uplatňovanie⁸⁹. Medzinárodné právo zároveň ovplyvňuje aj politiku a právny vývoj Fínska. Záväzky, ktoré krajina prevzala v rámci rôznych dohovorov, sa odrážajú v jej právnych reformách v oblasti rovnosti, ochrany menšín a práv zraniteľných skupín, vrátane LGBT+ komunity⁹⁰. V tomto smere zohráva významnú úlohu aj spolupráca s medzinárodnými a európskymi inštitúciami, ktoré monitorujú dodržiavanie ľudských práv a vyvíjajú tlak na zavedenie odporúčaní a rozhodnutí⁹¹.

Fínsko je teda nielen adresátom medzinárodného práva, ale aktívne prispieva aj k jeho formovaniu, a to prostredníctvom svojej zahraničnej politiky, podpory ľudsko-právnych iniciatív a účasti v rozhodovacích procesoch medzinárodných organizácií⁹². V oblasti ľudských práv Fínsko dôsledne implementovalo kľúčové medzinárodné zmluvy, ako je Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, ktorý zaručuje práva ako sloboda prejavu, zákaz diskriminácie, rovnosť pred zákonom a ochranu menšinových práv. Tieto princípy boli zakomponované do fínskej legislatívy, vrátane antidiskriminačných zákonov a ústavných záruk rovnosti⁹³.

⁸⁷ Helsinská nadácia pre ľudské práva. *Ľudské práva v severských krajinách*. 2022.

⁸⁸ Ministry of Justice Finland. *Implementation of International Human Rights Treaties in Finland*. Helsinki: MoJ Publications, 2021.

⁸⁹ Ústava Fínska (Perustuslaki) § 94–95.

⁹⁰ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights: LGBTI Survey II – Finland Country Data, 2020.

⁹¹ Council of Europe. *Report on the implementation of ECtHR judgments: Finland*, 2022.

⁹² Ministry for Foreign Affairs of Finland. *Human Rights Report*, 2023.

⁹³ Ministry of Justice Finland. *Human Rights in Finland – Implementation of ICCPR*. Helsinki: MoJ Publications, 2021.

Pokiaľ ide o práva LGBT+ osôb, Fínsko nielen zaviedlo požiadavky vyplývajúce z medzinárodných záväzkov, ale v mnohých oblastiach išlo aj nad ich rámec. Na základe odporúčaní Výboru OSN pre ľudské práva a rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva zaviedlo legislatívne opatrenia na ochranu sexuálnych menšín. Príkladom je prijatie zákona o registrovanom partnerstve v roku 2002 a následne legalizácia manželstiev osôb rovnakého pohlavia v roku 2017⁹⁴. Zároveň bola odstránená podmienka sterilizácie pri zmene pohlavia v súlade s odporúčaniami Rady Európy⁹⁵. V roku 2023 nadobudol účinnosť nový zákon, ktorý umožňuje právnu zmenu pohlavia na základe sebadeklarácie, čím sa Fínsko zaradilo medzi progresívne štáty Európy v tejto oblasti⁹⁶.

Tieto reformy sú dôkazom toho, že Fínsko nevníma medzinárodné právo iba ako záväzok, ale ako nástroj pozitívneho rozvoja. V praxi to znamená, že krajina nečaká len na povinnosti zvonka, ale aktívne ich prekladá do konkrétnych vnútroštátnych politík a niekedy ide ešte ďalej v ochrane práv zraniteľných skupín.

Fínsko tak vytvára model, v ktorom medzinárodné právo slúži ako rámec, ale jeho napĺňanie je vedené vlastným hodnotovým presvedčením a vysokým štandardom demokracie a rovnosti. Ako člen viacerých medzinárodných organizácií, včítane Európskej únie a Rady Európy, prísne implementuje medzinárodné záväzky týkajúce sa ľudských práv, pričom v mnohých prípadoch ide nad rámec týchto záväzkov, a to najmä v oblasti práv LGBT+ osôb. Na základe odporúčaní medzinárodných inštitúcií ako Výboru OSN pre ľudské práva (UNHRC) a Európskeho súdu pre ľudské práva, Fínsko prijalo legislatívne opatrenia, ktoré posunuli hranice minimálnych medzinárodných požiadaviek v oblasti rovnosti a práv LGBT+ komunity⁹⁷.

Fínsko svojimi reformami v oblasti práv LGBT+ osôb, ako je legalizácia manželstiev rovnakého pohlavia v roku 2017 a prijatie zákona o registrovanom partnerstve v roku 2002, prekročilo pôvodné medzinárodné normy a prispelo tak k rozšíreniu právnej definície manželstva⁹⁸. Tento krok odráža aktívny prístup Fínska k implementácii medzinárodného práva, ktorý sa vyznačuje nie len pasívnym preberaním záväzkov, ale aj ich aktívnym rozširovaním, aby

⁹⁴ ILGA-Europe. *Annual Review of the Human Rights Situation of LGBTI People in Finland*, 2017.

⁹⁵ Council of Europe, *Commissioner for Human Rights. Human Rights and Gender Identity*, 2015.

⁹⁶ Yle News. *Finland enacts gender recognition law based on self-determination*, 2023.

⁹⁷ UNHRC (2020). *Report on Human Rights in Finland*. United Nations Human Rights Council.

⁹⁸ Európsky súd pre ľudské práva (2017). *Rozhodnutie o práve na manželstvo pre páry rovnakého pohlavia v prípade Finland v. Sweden*.

sa zabezpečila väčšia rovnosť a ochrana pre menšiny v krajine⁹⁹. Fínska ústava, ktorá uznáva nadradenosť medzinárodného práva, je kľúčovým nástrojom, ktorý umožňuje túto expanziu práv. Medzinárodné dohovory, ako Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach), sa priamo implementujú do národného právneho rámca, čo garantuje ich účinné dodržiavanie v praxi. Tento prístup zaručuje, že krajina nielenže dodržiava stanovené normy, ale ich aj prispôsobuje aktuálnym spoločenským potrebám¹⁰⁰.

V oblasti práv LGBT+ osôb Fínsko neustále zlepšuje legislatívne opatrenia. Počas posledných rokov krajina pristúpila k viacerým legislatívnym zmenám, ktoré išli nad rámec základných medzinárodných záväzkov. Napríklad, Fínsko v roku 2023 prijalo nový zákon, ktorý umožňuje právnu zmenu pohlavia na základe seabeklarácie, čo je ďalší krok smerom k rešpektovaniu osobnej autonómie a práv jednotlivcov¹⁰¹. Tento krok bol podporený odporúčaniami Rady Európy a je považovaný za významný progres v oblasti ochrany práv *transgender* osôb. Okrem týchto legislatívnych zmien, Fínsko sa aktívne podieľa na monitorovaní a implementácii odporúčaní zo strany medzinárodných inštitúcií. Medzinárodný dohľad zo strany OSN, Európskej komisie a Rady Európy pomáha krajine udržiavať vysoké štandardy v oblasti rovnosti a ochrany ľudských práv¹⁰². Tieto inštitúcie často v rámci monitorovacích mechanizmov navrhujú ďalšie odporúčania na zlepšenie právnych predpisov, čo Fínsko následne implementuje, čím zabezpečuje, že jeho právny systém je v súlade s najvyššími medzinárodnými normami.

Fínsko teda pristupuje k medzinárodnému právu ako k nástroju, ktorý nielenže musí byť implementovaný, ale ktorý sa zároveň musí využiť na posilnenie ochrany práv jednotlivca, bez ohľadu na jeho pohlavie, sexuálnu orientáciu alebo iné identifikačné znaky. Tento prístup nie je len nevyhnutný na ochranu zraniteľných skupín, ale zároveň zabezpečuje, že krajina je vzorom v oblasti ľudských práv, a to nielen v rámci Európy, ale aj globálne¹⁰³.

Fínsko patrí medzi krajiny s najrozvinutejším systémom ochrany ľudských práv, pričom jeho právny rámec vychádza z medzinárodných záväzkov, regionálnych noriem Európskej únie a vnútroštátnej legislatívy. Ochrana základných práv jednotlivca je zakotvená v ústave Fínskej

⁹⁹ Rada Európy (2017). *Annual Human Rights Review: LGBT Rights in Europe*. Council of Europe.

¹⁰⁰ Fínsky ústavný súd (2018). *Report on the Implementation of International Human Rights in Finnish Law*.

¹⁰¹ Amnesty International (2023). *Legal Recognition of Gender Identity: The Case of Finland*.

¹⁰² Európska komisia (2019). *Annual Report on Human Rights and Democracy in the EU*. 2019.

¹⁰³ Medzinárodná organizácia pre migráciu (2022). *Report on the Status of Minority Rights in Northern Europe*. 2022.

republiky z roku 1999, ktorá stanovuje princípy rovnosti, nediskriminácie a ochrany základných slobôd. Fínsko je signatárom kľúčových medzinárodných dohovorov o ľudských právach, ktoré tvoria základ jeho legislatívneho rámca, pričom ide predovšetkým o Všeobecnú deklaráciu ľudských práv z roku 1948, ktorá zakotvuje základné práva a slobody jednotlivcov, ktorých dodržiavanie je vo Fínsku garantované zákonom¹⁰⁴.

Dôležitým dokumentom je aj Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR) prijatý v roku 1966, ktorý zaručuje ochranu politických a občianskych práv vrátane práva na slobodu prejavu, ochranu pred diskrimináciou a právo na spravodlivý súdny proces¹⁰⁵. Rovnako významný je Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR) z toho istého roku, ktorý uznáva právo na prácu, vzdelanie, zdravotnú starostlivosť a primeranú životnú úroveň¹⁰⁶. Fínsko je taktiež viazané Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950, na základe ktorého je povinné rešpektovať rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva a zabezpečiť vymáhateľnosť ľudských práv¹⁰⁷.

Okrem toho je Fínsko členom Rady OSN pre ľudské práva a pravidelne predkladá správy o dodržiavaní záväzkov vyplývajúcich z vyššie uvedených dohovorov. Na úrovni Európskej únie Fínsko dodržiava legislatívne normy, ktoré posilňujú ochranu jednotlivcov, predovšetkým Chartu základných práv Európskej únie z roku 2000, ktorá je právne záväzná a zaručuje široké spektrum práv od dôstojnosti až po ochranu súkromia a sociálnych práv¹⁰⁸.

Právny rámec ochrany ľudských práv vo Fínsku zahŕňa aj vnútroštátne zákony proti diskriminácii, antidiskriminačné mechanizmy a systém verejných ombudsmenov dohliadajúcich na dodržiavanie týchto práv. Fínske právne predpisy taktiež odrážajú odporúčania medzinárodných ľudsko-právnych organizácií, ako sú *Amnesty International* a *Human Rights Watch*, ktoré monitorujú stav dodržiavania ľudských práv a upozorňujú na prípadné systémové problémy¹⁰⁹. Fínsko patrí medzi krajiny s najrozvinutejším systémom ochrany ľudských práv, ktorý je výsledkom dlhodobého vývoja, silnej právnej kultúry a aktívnej participácie v medzinárodných štruktúrach. Ochrana jednotlivca a jeho dôstojnosti je ukotvená v ústavnom poriadku a preniká všetkými oblasťami verejného aj súkromného života. V tomto smere možno

¹⁰⁴ UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948.

¹⁰⁵ Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, OSN, 1966.

¹⁰⁶ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, OSN, 1966.

¹⁰⁷ Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Rada Európy, 1950.

¹⁰⁸ Charta základných práv Európskej únie, EÚ, 2000.

¹⁰⁹ Amnesty International, *Správa o stave ľudských práv vo Fínsku*, 2023.

Fínsko považovať za modelový príklad implementácie ľudsko-právnych štandardov v kontexte liberálnej demokracie¹¹⁰.

Základným dokumentom je fínska ústava (1999), ktorá v kapitole 2 definuje základné práva a slobody. Patria sem okrem iného právo na rovnosť (čl. 6), osobnú slobodu a integritu (čl. 7), slobodu prejavu (čl. 12), právo na súkromie (čl. 10), ako aj sociálne práva vrátane práva na vzdelanie, sociálnu pomoc a primerané životné podmienky (čl. 16 a 19)¹¹¹. Ústava zároveň zakotvuje princíp právneho štátu a záväznosť medzinárodných ľudsko-právnych dohôd. Fínsko je zmluvnou stranou Európskeho dohovoru o ľudských právach, ako aj viacerých dohovorov OSN, vrátane Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Dohovoru o právach dieťaťa. Významnú úlohu zohráva Úrad ombudsmana pre ľudské práva, ktorý je nezávislým orgánom dohliadajúcim na dodržiavanie ľudských práv a právneho štátu. Tento úrad má právo iniciovať vyšetrovania, odporúčať zmeny v legislatíve a spolupracuje s medzinárodnými orgánmi¹¹².

Fínsko sa dlhodobo profiluje ako aktívny obhajca práv menšín. Pôvodné obyvateľstvo – *Sámovia* – má ústavou garantované právo na jazyk, kultúru a samosprávu. Okrem toho Fínsko zabezpečuje práva jazykových menšín (švédsky hovoriaca populácia) a čoraz viac sa venuje aj otázkam migrantov a azylantov¹¹³. Významnou oblasťou je aj ochrana práv LGBT+ komunity. V roku 2017 nadobudla účinnosť legislatíva umožňujúca párom rovnakého pohlavia uzavrieť manželstvo. Fínsko zároveň zabezpečuje právnu ochranu proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity, vrátane úpravy zákona o rodovej identite, ktorá má zabezpečiť rešpektovanie práva na sebaurčenie¹¹⁴. Dôležitou súčasťou ľudsko-právnej ochrany je aj prístup k spravodlivosti a právnej pomoci. Všetci obyvatelia majú právo na spravodlivý súdny proces a v prípade potreby aj na bezplatnú právnu pomoc. Osobitnú pozornosť venuje Fínsko ochrane detí, osôb so zdravotným postihnutím a seniorov¹¹⁵. V praxi sa ochrana ľudských práv zabezpečuje nielen prostredníctvom súdov, ale aj prevenciou a vzdelávaním. Ľudsko-právna výchova je

¹¹⁰ KNUUTILA, A. *Human Rights and the Finnish Legal System*. *Nordic Journal of Human Rights*, 2014, 32(1), s. 1–18.

¹¹¹ SUOMEN PERUSTUSLAKI [Ústava Fínska]. 731/1999.

¹¹² VALTIONEUVOSTO. *The Parliamentary Ombudsman of Finland*. Helsinki: Government Publications, 2022.

¹¹³ SARIVAARA, E. *The Sámi People in Finland: Rights and Realities*. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 2016, 15(3), s. 55–73.

¹¹⁴ ILMONEN, K. *Gender Recognition Law Reform in Finland*. *European Equality Law Review*, 2023, č. 1.

¹¹⁵ MINISTRY OF JUSTICE (Finland). *Legal Aid and Access to Justice*. Helsinki: Publications of the Ministry of Justice, 2021.

súčasťou školského systému, čím sa zabezpečuje dlhodobá kultivácia spoločnosti smerom k rešpektu, rovnosti a aktívnemu občianstvu.

Fínsko zároveň pravidelne podlieha hodnoteniu v rámci medzinárodných monitorovacích mechanizmov (napr. OSN, Rady Európy), pričom dosahuje vysoké hodnotenia v oblastiach právneho štátu, slobody médií, rovnosti a ochrany zraniteľných skupín¹¹⁶. Transparentnosť, otvorenosť verejných inštitúcií a nízka miera korupcie prispievajú k tomu, že jednotlivci môžu účinne uplatňovať a obhajovať svoje práva.

Systém vzdelávania, ako je koncipovaný vo Fínsku, nie je len výsledkom efektívnej verejnej politiky, ale zároveň predstavuje konkrétny prejav ochrany ľudských práv v praxi. Právo na vzdelanie je súčasťou širšieho rámca základných práv a slobôd, ktoré sú vo Fínsku dôsledne chránené nielen legislatívne, ale aj inštitucionálne a spoločensky¹¹⁷. Vysoká úroveň rovnosti v prístupe k vzdelaniu, vrátane podpornej infraštruktúry pre deti so špeciálnymi potrebami či študentov z marginalizovaných skupín, ukazuje, ako hlboko je ochrana ľudskej dôstojnosti a rovnosti zakotvená v základných princípoch fínskych verejných politík. Tento prístup ďalej podčiarkuje skutočnosť, že v centre fínskeho modelu stojí jednotlivec ako nositeľ práv, ktorého rozvoj a seberealizácia sú prioritou spoločnosti¹¹⁸.

Vzťah jednotlivca k vzdelaniu vo Fínsku je výrazne formovaný silným legislatívnym a hodnotovým rámcom. Právo na vzdelanie je zakotvené v ústave a vnímané ako základné ľudské právo a nevyhnutný prostriedok pre dosiahnutie rovnosti príležitostí¹. Tento postoj je v súlade s Medzinárodným paktom o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ktorého signatárom je aj Fínsko, čo posilňuje vnímanie vzdelania ako spoločenskej hodnoty a individuálnej povinnosti¹¹⁹. Kultúrne a spoločenské normy vo Fínsku kladú vysoký dôraz na úctu k vzdelaniu a profesii učiteľa. Učitelia sú považovaní za jednu z najrešpektovanejších profesií, čo má významný dopad na motiváciu študentov a rodičov vnímať vzdelanie ako kľúč k osobnému rastu a úspechu¹²⁰. Ich profesijná príprava je na vysokej úrovni, zahŕňa magisterské štúdium a náročný výberový proces¹²¹.

¹¹⁶ COUNCIL OF EUROPE. *Report on Finland by the Commissioner for Human Rights*, 2022.

¹¹⁷ VELKÝ, J. (2018). *Fínska legislatíva a jej vplyv na rovnosť príležitostí v oblasti vzdelávania*. Helsinki: Fínska akadémia.

¹¹⁸ HÄKKINEN, A. (2017). *Ľudské práva a vzdelávanie: Systém Fínska ako model rovnosti*. Tampere: Tamperská univerzita.

¹¹⁹ United Nations (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*.

¹²⁰ OECD (2018). *Vplyv učiteľov na kvalitu vzdelávania vo Fínsku*.

¹²¹ Fínska pedagogická rada (2023). *Fínsko ako model vo vzdelávaní: Výzvy a príležitosti pre 21. storočie*.

Jedným z hlavných faktorov, ktoré formujú pozitívny vzťah jednotlivca k vzdelaniu, je dostupnosť vzdelávania pre všetkých. Fínsko zaviedlo systémové opatrenia, ako sú bezplatné učebnice, školské obedy a doprava, ktoré zabezpečujú rovnosť v prístupe k vzdelaniu¹²². Navyše, fínska školská politika nepozná selektívne testovanie pri vstupe do základných či stredných škôl, čím sa podporuje inkluzívne prostredie a dôvera vo vzdelávací systém¹²³. Fínsky systém podporuje aj celoživotné vzdelávanie, čo odzrkadľuje presvedčenie spoločnosti, že učenie sa nekončí dosiahnutím formálneho vzdelania. Jednotlivci majú možnosť sa priebežne vzdelávať, meniť profesiu alebo rozvíjať svoje záujmy, čím sa posilňuje ich pozitívny vzťah k vzdelaniu a ochota učiť sa počas celého života¹²⁴. Okrem sociálnych benefitov je vzdelanie vnímané aj ako kľúčový faktor pre ekonomickú prosperitu jednotlivca a celej krajiny. Fínska vláda pravidelne investuje do školstva veľké prostriedky a podporuje študentov cez rôzne formy finančnej pomoci, ako sú štipendiá či dotácie na bývanie. Tým sa zabezpečuje, že vzdelanie nie je výsadou, ale právom pre všetkých, čo ďalej posilňuje dôveru občanov vo vzdelávací systém.

3.3 Postavenie špecifických skupín osôb

Fínsko patrí medzi krajiny, ktoré systematicky chránia a podporujú práva špecifických skupín obyvateľstva, ako sú deti, národnostné menšiny, migranti, osoby so zdravotným znevýhodnením či sociálne znevýhodnené skupiny. Fínske právne a inštitucionálne zázemie vychádza zo zásady rovnosti a inklúzie, ktoré sú zároveň zakotvené v medzinárodných dohovoroch, ktorých je krajina signatárom (napr. Dohovor OSN o právach dieťaťa, Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím).

Deti majú vo Fínsku vysoký spoločenský a právny status, pričom ich práva sú chránené ústavou a implementované cez komplexné politiky v oblasti školstva, zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb. Fínsko kladie dôraz na zdravý vývin dieťaťa, výživu, prístup k vzdelaniu a ochranu pred násilím¹²⁵. Starostlivosť o deti je financovaná z verejných zdrojov a dostupná

¹²² UNESCO (2020). *Fínska edukácia: Prístupnosť a rovnosť vo vzdelávaní*.

¹²³ OECD (2018). *Fínsko a jeho úspechy v medzinárodných testoch PISA*.

¹²⁴ EU Commission (2019). *Celoživotné vzdelávanie a celoživotné učenie v EÚ*.

¹²⁵ UNICEF (2020). *The State of the World's Children 2020: Children, food and nutrition – Growing well in a changing world*. New York: UNICEF.

každému bez ohľadu na socioekonomické zázemie¹²⁶. Vo všetkých rozhodovacích procesoch týkajúcich sa detí sa uplatňuje princíp najlepšieho záujmu dieťaťa¹²⁷.

Národnostné menšiny, predovšetkým *Sámovia*, sú chránení na ústavnej úrovni, pričom osobitné zákony zaručujú ich kultúrnu a jazykovú autonómiu¹²⁸. Fínsko podporuje výučbu v *sámijčine*, existenciu samostatného *Sámijského* parlamentu a financovanie kultúrnych projektov. Tieto opatrenia sú v súlade s medzinárodným rámcom o právach pôvodných obyvateľov¹²⁹. Migranti predstavujú rastúcu skupinu obyvateľstva, pričom Fínsko vníma ich integráciu ako kľúčovú súčasť sociálnej kohézie. Štát podporuje integráciu prostredníctvom jazykových kurzov, zamestnaneckej podpory, komunitných programov a prístupu k vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti¹³⁰. Osobitná pozornosť sa venuje migrantom z rizikových oblastí a utečencom, pričom integračná politika je naviazaná na princípy rovnosti a nediskriminácie¹³¹.

Osoby so zdravotným postihnutím majú vo Fínsku zabezpečený prístup k verejným službám, vzdelaniu a zamestnaniu. Fínsko ratifikovalo Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a prijalo zákony, ktoré zabezpečujú rovnaké práva a aktívnu účasť týchto osôb v spoločnosti¹³².

Osobitná pozornosť sa venuje deťom so špeciálnymi potrebami, ktoré majú nárok na individuálnu podporu v rámci bežného školského systému¹³³. V oblasti sociálnej inklúzie sa Fínsko zameriava aj na sociálne znevýhodnené skupiny, ako sú osoby bez domova či dlhodobo nezamestnaní. Úspešná implementácia modelu „*Housing First*“ ukazuje, že zabezpečenie bývania ako prvého kroku k sociálnemu začleneniu môže viesť k trvalému zníženiu počtu bezdomovcov¹³⁴. Tento prístup sa stal vzorom pre ostatné európske krajiny.

Fínsko patrí medzi krajiny s jedným z najpokročilejších systémov ochrany práv LGBT+ osôb na svete, pričom legislatívny rámec zabezpečuje široké spektrum práv a ochrany pred diskrimináciou. Zákony v krajine sú v súlade s medzinárodnými normami, najmä s Všeobecnou

¹²⁶ Ministry of Social Affairs and Health (2021). *Child Welfare in Finland*. Helsinki.

¹²⁷ UNICEF (2020). *The State of the World's Children 2020: Children, food and nutrition – Growing well in a changing world*.

¹²⁸ Ministry of Education and Culture (2020). *Promotion of Sámi culture and language*. Helsinki.

¹²⁹ UN OHCHR (2023). *Rights of Indigenous Peoples – Country Profile: Finland*. Geneva.

¹³⁰ OECD (2021). *Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees in Finland*. OECD Publishing.

¹³¹ European Commission (2022). *Integration of migrants in Finland*. Brussels.

¹³² UN (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. United Nations.

¹³³ THL – Finnish Institute for Health and Welfare (2023). *Special Support in Basic Education*. Helsinki.

¹³⁴ Y-Foundation (2022). *Housing First in Finland*. Helsinki.

deklaráciou ľudských práv, Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach (ICCPR) a Európskym dohovorom o ľudských právach¹³⁵. Fínsko je tiež signatárom *Yogyakartskej zásady*, ktoré stanovujú normy pre ochranu LGBT+ osôb na medzinárodnej úrovni¹³⁶. Kľúčovým zákonom v oblasti ochrany práv LGBT+ komunity je fínsky antidiskriminačný zákon, ktorý zakazuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie, rodovej identity a rodového vyjadrenia vo všetkých oblastiach spoločenského života vrátane zamestnania, vzdelávania a poskytovania služieb¹³⁷.

Okrem toho je v krajine v platnosti zákon o rovnosti medzi ženami a mužmi, ktorý sa vzťahuje aj na rodovú identitu a zaručuje ochranu pred nerovným zaobchádzaním¹³⁸. Registrované partnerstvá boli vo Fínsku povolené už v roku 2002, pričom úplná manželská rovnosť bola zavedená v roku 2017. LGBT+ páry majú v súčasnosti rovnaké práva v oblasti manželstva, adopcií a rodinného života ako heterosexuálne páry¹³⁹. Prístup k zdravotnej starostlivosti, vrátane právnej zmeny pohlavia, je vo Fínsku garantovaný, pričom v roku 2023 došlo k významnej reforme, ktorá odstránila povinnosť sterilizácie pre transrodové osoby pred úradnou zmenou pohlavia, čím sa legislatíva dostala do súladu s normami Rady Európy a odporúčaniami OSN¹⁴⁰.

Na spoločenskej úrovni je Fínsko vnímané ako krajina s vysokou mierou akceptácie LGBT+ osôb. Verejné prieskumy ukazujú, že väčšina obyvateľstva podporuje rovnaké práva pre LGBT+ komunitu, pričom *Pride* podujatia alebo Dúhové pochody sú každoročne organizované v mnohých mestách s podporou vlády a súkromného sektora¹⁴¹. Štát aktívne financuje iniciatívy na podporu inklúzie, vzdelávania a boja proti homofóbii a transfóbii, pričom organizácie ako *Amnesty International* a *Human Rights Watch* pravidelne hodnotia Fínsko ako jednu z modelových krajín v oblasti práv LGBT+ osôb¹⁴².

Ekonomické faktory zohrávajú kľúčovú úlohu pri určovaní miery dodržiavania a ochrany ľudských práv jednotlivcov, najmä v oblasti zamestnanosti, pracovných podmienok a ekonomickej sebestačnosti. Vo Fínsku je hospodársky systém založený na princípoch sociálneho

¹³⁵ UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948.

¹³⁶ Yogyakartské zásady, 2006.

¹³⁷ Fínsky antidiskriminačný zákon, Ministerstvo spravodlivosti Fínska, 2014.

¹³⁸ Zákon o rovnosti medzi ženami a mužmi, Fínsko, 1986, aktualizovaný v roku 2023.

¹³⁹ Amnesty International, Správa o právach LGBT+ osôb vo Fínsku, 2023.

¹⁴⁰ Rada Európy, Odporúčania týkajúce sa práv transrodových osôb, 2023.

¹⁴¹ Eurobarometer, Verejná mienka o právach LGBT+ osôb v EÚ, 2022.

¹⁴² Human Rights Watch, Práva LGBT+ osôb: Globálny prehľad, 2023.

štátu a trhovej ekonomiky, pričom štát aktívne zasahuje do regulácie trhu práce s cieľom minimalizovať sociálne nerovnosti. Fínska legislatíva zabezpečuje právo na zamestnanie, dôstojné pracovné podmienky a ochranu pred diskrimináciou v súlade s medzinárodnými normami, ako sú ustanovenia Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR)¹⁴³. Jedným z kľúčových aspektov fínskeho prístupu k zamestnanosti je vysoký dôraz na rovnosť príležitostí a ochranu pracovníkov pred diskrimináciou. Zákon o rovnosti medzi ženami a mužmi zakazuje rodovú diskrimináciu na pracovisku a vyžaduje od zamestnávateľov aktívne opatrenia na podporu rovnosti, čo je v súlade s Chartou základných práv Európskej únie¹⁴⁴. Okrem rodovej rovnosti sa vo Fínsku venuje osobitná pozornosť aj ochrane práv znevýhodnených skupín, ako sú osoby so zdravotným postihnutím, starší pracovníci alebo prisťahovalci, čím sa zabezpečuje *inkluzívnosť* trhu práce¹⁴⁵.

Fínsko patrí medzi krajiny s najnižšou mierou nezamestnanosti v EÚ a jeho pracovný trh sa vyznačuje stabilitou a vysokou mierou ochrany zamestnancov. Podľa údajov OECD sú fínska minimálna mzda a sociálne benefity dostatočne vysoké na zabezpečenie ekonomickej sebestačnosti jednotlivcov, čo je dôležitý faktor pri hodnotení sociálnej spravodlivosti¹⁴⁶. Sociálny systém poskytuje podporu v nezamestnanosti, príspevky na bývanie a rôzne formy rekvalifikácie, ktoré pomáhajú pracovníkom prispôbiť sa meniacim sa podmienkam na trhu práce. Ekonomická sebestačnosť jednotlivcov je vo Fínsku podporovaná rozsiahlym sociálnym systémom, ktorý zabezpečuje prístup k základným potrebám, ako sú vzdelanie, zdravotná starostlivosť a bývanie.

Podľa správy OSN o ľudskom rozvoji patrí Fínsko medzi krajiny s najvyšším indexom ľudského rozvoja, pričom hospodárska politika sa zameriava na dlhodobú udržateľnosť a znižovanie príjmových nerovností¹⁴⁷. Z hľadiska diskriminácie na trhu práce sa vo Fínsku pravidelne monitorujú prípady nerovného zaobchádzania prostredníctvom inštitúcií, ako je Fínsky ombudsman pre rovnosť. V prípade preukázanej diskriminácie majú jednotlivci právo na súdne konanie a odškodnenie.

¹⁴³ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, OSN, 1966.

¹⁴⁴ Charta základných práv Európskej únie, 2000.

¹⁴⁵ Fínsky zákon o rovnosti medzi ženami a mužmi, Ministerstvo spravodlivosti Fínska, 2022.

¹⁴⁶ OECD, Správa o pracovnom trhu vo Fínsku, 2023.

¹⁴⁷ OSN, *Index ľudského rozvoja*, 2023.

3.4 Právo na vzdelanie ako vybrané ľudské právo a jeho socio-ekonomický kontext vo Fínsku

Fínske školstvo prešlo významným vývojom, ktorý viedol k jeho súčasnej povesti jedného z najkvalitnejších na svete. Po druhej svetovej vojne Fínsko zaviedlo jednotný systém základných škôl, ktorý nahradil predchádzajúci dvojúrovňový systém gymnázií a občianskych škôl. Táto reforma bola motivovaná snahou o zvýšenie vzdelanostnej úrovne a zníženie vzdelanostných nerovností. Kľúčovým prvkom fínskeho vzdelávacieho systému je dôraz na rovnosť a kvalitu. Všetky deti majú právo na bezplatné a kvalitné vzdelanie bez ohľadu na svoj pôvod alebo miesto bydliska. Tento prístup výrazne znížil vzdelanostné rozdiely a vytvoril rovnaké príležitosti pre všetkých žiakov¹⁴⁸.

3.4.1 Fínsko ako príklad uplatňovania medzinárodného práva

Fínsko je v medzinárodnom porovnaní často považované za krajinu, ktorá predstavuje vzorovú implementáciu noriem medzinárodného práva, predovšetkým v oblasti ochrany ľudských práv. Nie je iba deklaratívna, ale preniká hlboko do právneho systému a verejných politik štátu. Dôraz sa kladie na rovnosť, inklúziu a dôstojnosť jednotlivca ako kľúčové hodnoty, ktoré sú v centre nielen legislatívy, ale aj praxe a kultúry štátnej správy.

Už v samotnej fínskej ústave (*Perustuslaki 731/1999*) sa zakotvuje rešpekt k základným právam a slobodám, pričom sa priamo odkazuje na medzinárodné záväzky. Ústava v § 22 stanovuje, že „verejná moc musí zabezpečiť dodržiavanie základných práv a ľudských práv“¹⁴⁹. Fínsko zároveň uplatňuje tzv. dualistický systém, čo znamená, že medzinárodné zmluvy sa transponujú do vnútroštátneho práva zákonom, čím nadobúdajú priamu právnu záväznosť.

Z hľadiska začlenenia právnych záväzkov vyplývajúcich z medzinárodného práva možno Fínsko označiť za aktívneho participanta. Okrem členstva v Rade Európy, Európskej únii či OSN je signatárom všetkých kľúčových ľudsko-právnych dokumentov, vrátane:

- Všeobecnej deklarácie ľudských práv (1948)
- Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (1966)
- Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966)

¹⁴⁸ HALPERN, Sonya. (2023). *Editorial: Prioritizing Excellence and Equity in Education: Lessons from Finland*.

¹⁴⁹ *Perustuslaki 731/1999* (The Constitution of Finland). § 22.

- Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950)
- Dohovoru OSN o právach dieťaťa (1989)¹⁵⁰

Kľúčovým aspektom, ktorý odlišuje Fínsko od mnohých iných krajín, je jeho schopnosť pretaviť tieto záväzky do konkrétnych verejných politík. Výrazným príkladom je vzdelávací systém, ktorý je postavený na princípoch rovnosti, dostupnosti a kvality – čo je plne v súlade s článkom 13 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Vzdelávanie je vnímané ako základný nástroj pre realizáciu ostatných práv, a to vrátane sociálneho vzostupu, občianskej participácie či hospodárskej nezávislosti¹⁵¹.

Fínska spoločnosť tiež kladie mimoriadny dôraz na rovnosť medzi pohlaviami, práva menšín a aktívnu integráciu zraniteľných skupín. Tieto hodnoty sú nielen deklarované, ale aj systematicky sledované prostredníctvom národných plánov a nezávislých inštitúcií, ako je napríklad Ombudsman pre rovnosť alebo Fínska rada pre ľudské práva, ktorá zabezpečuje prepojenie medzi domácou politikou a medzinárodnými normami¹⁵².

Z hľadiska právnej kultúry je Fínsko známe vysokou dôverou občanov vo verejné inštitúcie a nízkou mierou korupcie, čo významne prispieva k efektívnej realizácii právneho štátu. V praxi to znamená, že práva jednotlivca nie sú len teoretickou koncepciou, ale každodennou realitou¹⁵³.

Fínsko tak možno označiť za úspešný príklad krajiny, ktorá dokázala používanie medzinárodného práva premeniť na nástroj posilnenia postavenia jednotlivca a budovania spravodlivej a rovnej spoločnosti.

Fínsko je príkladom krajiny, ktorá efektívne uplatňuje medzinárodné záväzky v oblasti práva na vzdelanie do svojho vnútroštátneho právneho systému a zároveň ho neustále vylepšuje. Tento prístup zaisťuje vysokú úroveň vzdelania a rovnosť šancí pre všetkých občanov, čo je v súlade s medzinárodnými normami.

Jedným z kľúčových aspektov je bezplatné vzdelávanie na všetkých úrovniach. Fínsko sa zaviazalo k zaručeniu bezplatného vzdelania, ktoré pokrýva základné, stredné aj vysokoškolské vzdelávanie. Týmto spôsobom sa uplatňuje princíp, že vzdelanie by malo byť dostupné pre všetkých bez ohľadu na socioekonomický status alebo iné potenciálne prekážky. Tento prístup,

¹⁵⁰ United Nations Treaty Collection – Finland.

¹⁵¹ SAHLBERG, P. (2015). *Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* Teachers College Press.

¹⁵² Ministry for Foreign Affairs of Finland (2021). *Human Rights in Finland – Implementation and Monitoring*.

¹⁵³ Transparency International. Corruption Perceptions Index 2023.

ktorý je v súlade s medzinárodným právom, zabezpečuje, že každé dieťa, bez ohľadu na pôvod, má rovnakú príležitosť získať kvalitné vzdelanie, čo posilňuje rovnosť a spravodlivosť v spoločnosti¹⁵⁴.

Okrem toho, rovnosť šancí je ďalším kľúčovým princípom, ktorý Fínsko aktívne presadzuje. V krajine sa kladie veľký dôraz na to, aby geografické, sociálne či ekonomické rozdiely neovplyvňovali prístup k vzdelaniu. Fínsko sa zaväzuje eliminovať všetky formy diskriminácie v oblasti vzdelávania, čo sa odráža v jeho politických opatreniach a praktických krokoch. Napríklad, školy v odľahlých oblastiach a na vidieku majú rovnaký prístup k materiálom, technológiám a kvalitným učiteľom ako školy v mestských oblastiach. Tento prístup podporuje princíp nediskriminácie, ktorý je súčasťou medzinárodných dohovorov, ako je Dohovor o právach dieťaťa a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach¹⁵⁵. Ako uvádza aj Európska komisia, rovnosť prístupu k vzdelaniu je jedným z hlavných cieľov spoločnej vzdelávacej politiky v EÚ, v ktorej Fínsko zohráva významnú úlohu¹⁵⁶.

Kľúčovým faktorom, ktorý zabezpečuje úspech fínskeho vzdelávacieho systému, je aj vysoká kvalifikácia učiteľov. Fínsko kladie veľký dôraz na kvalitu svojich pedagógov, pričom učitelia musia mať vysokú úroveň vzdelania a špecifickú odbornú prípravu, ktorá sa zameriava na rozvoj individuálnych potrieb žiakov.

Tento prístup umožňuje implementáciu práva na kvalitné vzdelanie, pretože učitelia sú schopní nielen efektívne vyučovať, ale aj rozpoznať a reagovať na individuálne potreby študentov. Vysoká úroveň pedagogickej profesie tiež podporuje motiváciu žiakov a ich celkový rozvoj, čím prispieva k posilneniu postavenia jednotlivca v spoločnosti. Podľa OECD, kvalifikovaní a motivovaní učitelia sú nevyhnutní pre dosahovanie vysokých štandardov v oblasti vzdelávania, čo prispieva k celoživotnému rozvoju žiakov a zabezpečeniu rovnakých príležitostí¹⁵⁷.

Fínsko aktívne naplňa svoje medzinárodné záväzky v oblasti vzdelania tým, že vytvára systém, ktorý zaručuje prístup k kvalitnému vzdelaniu pre všetkých, bez ohľadu na ich pôvod alebo ekonomickú situáciu. Týmto spôsobom Fínsko nielenže rešpektuje svoje záväzky vyplývajúce z medzinárodného práva, ale zároveň zaisťuje, že vzdelávanie sa stane nástrojom na

¹⁵⁴ UNESCO (2020). *Education in Finland: An Overview*.

¹⁵⁵ United Nations (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, Article 13 & 14.

¹⁵⁶ European Commission (2019). *Equal Access to Education in the EU*.

¹⁵⁷ OECD (2020). *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*.

posilnenie postavenia jednotlivca v spoločnosti a jeho rozvoj v širšom spoločenskom, politickom a ekonomickom kontexte¹⁵⁸.

3.4.2 Medzinárodnoprávny kontext vo vzťahu k právu na vzdelanie

Právo na vzdelanie patrí medzi základné ľudské práva garantované viacerými medzinárodnými dokumentmi, ktorých signatárom je aj Fínska republika. Tieto záväzky sú nielen právne záväzné, ale zároveň predstavujú aj etický rámec, ktorým sa Fínsko dlhodobo riadi pri formovaní svojho vnútroštátneho vzdelávacieho systému. Jedným z najvýznamnejších dokumentov je Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948, ktorá v článku 26 stanovuje, že každý má právo na vzdelanie. Vzdelanie má byť bezplatné, aspoň na základnom stupni, a zamerané na plný rozvoj ľudskej osobnosti a posilňovanie rešpektu k ľudským právam a základným slobodám¹⁵⁹. Ďalej je to Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966), ktorý v článkoch 13 a 14 zakotvuje záväzok štátov zabezpečiť právo každého jednotlivca na vzdelanie. Tento dokument zároveň vyzýva na zavedenie bezplatného a všeobecne dostupného základného vzdelávania a postupné sprístupnenie stredného a vysokoškolského vzdelania¹⁶⁰.

Dohovor o právach dieťaťa (1989), najrozsiahljší dokument v oblasti práv detí, venuje priamo pozornosť vzdelaniu v článkoch 28 a 29. Tieto ustanovenia zdôrazňujú, že vzdelanie má byť nielen dostupné, ale aj kvalitné, inkluzívne a zamerané na rozvoj dieťaťa ako aktívneho člena spoločnosti¹⁶¹. V európskom priestore je kľúčovým dokumentom Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, konkrétne článok 2 Protokolu č. 1, ktorý zaručuje každému právo na vzdelanie. Tento článok okrem iného tiež stanovuje, že štát pri výkone svojich funkcií v oblasti vzdelávania musí rešpektovať práva rodičov zabezpečiť výchovu a vzdelanie detí v súlade s ich vlastným presvedčením¹⁶².

Fínsko tieto dokumenty nielen ratifikovalo, ale ich obsah aktívne premieta do praxe. Prístup ku kvalitnému a bezplatnému vzdelaniu bez akejkoľvek diskriminácie je tak nielen zákonnou povinnosťou, ale aj zásadným princípom, na ktorom je postavený celý fínsky vzdelávací systém.

¹⁵⁸ United Nations (1989). *Convention on the Rights of the Child*, Article 28 & 29.

¹⁵⁹ Všeobecná deklarácia ľudských práv, OSN, 1948, čl. 26.

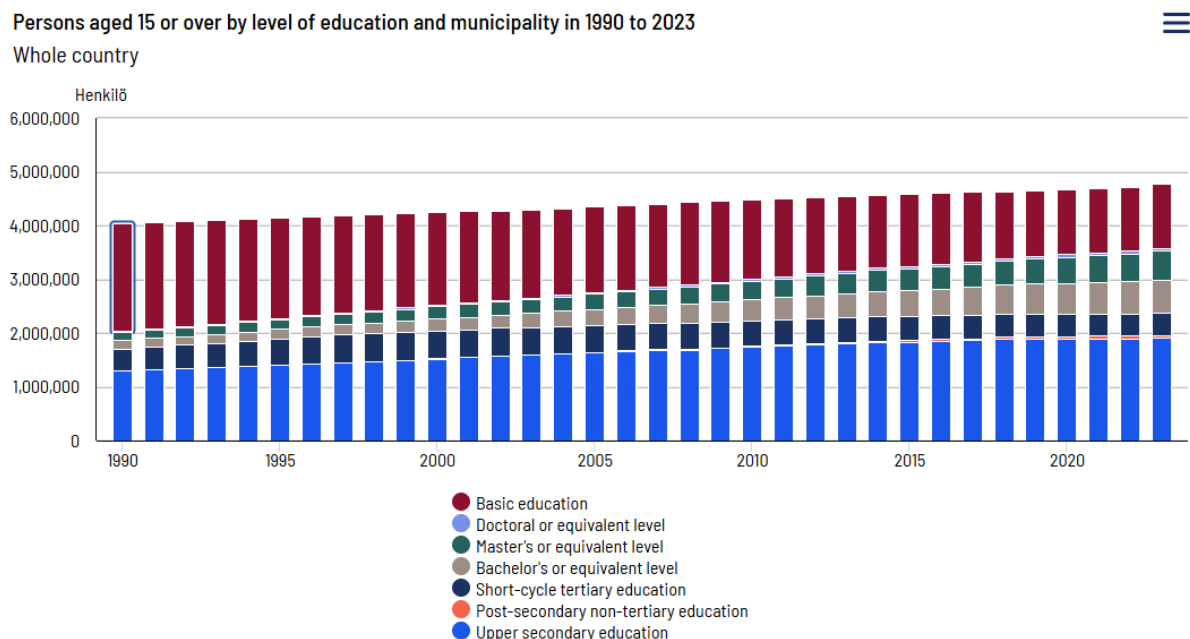
¹⁶⁰ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, OSN, 1966, čl. 13–14.

¹⁶¹ Dohovor o právach dieťaťa, OSN, 1989, čl. 28–29.

¹⁶² Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Protokol č. 1, čl. 2.

Týmto spôsobom sa napĺňa základná idea medzinárodného práva – vytvoriť priestor, kde má každý jednotlivec možnosť slobodného a dôstojného rozvoja prostredníctvom vzdelania.

Obr. č. 1: Osoby vo veku 15 a viac rokov podľa úrovne vzdelania a bydliska v rokoch 1990 až 2023.

Source: Statistics Finland, educational structure of population

Zdroj: <https://stat.fi/en/statistics/vkour#graphs-cm4ggj320dazb07ut1mkt511r>

3.4.3 Postavenie jednotlivca cez prístup k vzdelaniu

Prístup k vzdelaniu vo Fínsku zohráva kľúčovú úlohu v postavení jednotlivca v spoločnosti, pričom priamo ovplyvňuje niekoľko dôležitých aspektov jeho života. Fínsko je známym príkladom krajiny, ktorá prostredníctvom kvalitného vzdelávacieho systému posilňuje rovnosť príležitostí, demokratické princípy a ekonomickú mobilitu svojich občanov.

Sociálna mobilita je prvým faktorom, ktorý vzdelanie vo Fínsku podporuje. Fínska vzdelávacia politika garantuje prístup k vzdelaniu pre všetkých bez ohľadu na ich sociálne či ekonomické zázemie. Tento prístup je v súlade s medzinárodnými normami, ktoré vyzdvihujú právo na vzdelanie ako nástroj na zlepšenie životných podmienok a rozvoj jednotlivca. Kvalitné vzdelanie je základným nástrojom na znižovanie nerovností medzi jednotlivými skupinami v spoločnosti, pričom Fínsko sa snaží poskytovať rovnaké príležitosti aj tým najzraniteľnejším

skupinám obyvateľstva, ako sú deti z nízkopríjmových rodín alebo z odľahlých oblastí. Výskumy ukazujú, že vzdelanie vo Fínsku umožňuje jednotlivcom prekonávať sociálne bariéry a dosahovať vyššie postavenie v spoločnosti, čím sa zlepšuje celková sociálna mobilita¹⁶³.

Okrem sociálnej mobility má prístup k vzdelaniu vo Fínsku aj významný vplyv na politickú a občiansku participáciu. Vzdelaný občan je lepšie pripravený aktívne sa podieľať na demokratických procesoch, ako je voľba politických zástupcov, účasť v politických debatách alebo angažovanie sa v občianskych iniciatívach. Vzdelávací systém vo Fínsku sa zameriava nielen na rozvoj odborných zručností, ale aj na rozvoj kritického myslenia a schopnosti hodnotiť spoločenské a politické otázky, čo vedie k vyššiemu záujmu občanov o politiku a verejné záležitosti. Tým sa posilňuje demokratický princíp, keďže vzdelaní občania sú schopní prijať informované rozhodnutia a aktívne sa zapojiť do riadenia krajiny. Podľa výskumov OECD, krajiny s vysokou úrovňou vzdelania majú tendenciu vykazovať vyššiu politickú participáciu a angažovanosť svojich občanov v demokratických procesoch¹⁶⁴.

Ekonomické postavenie jednotlivca je ďalším významným faktorom, ktorý ovplyvňuje prístup k vzdelaniu vo Fínsku. Kvalitné vzdelanie poskytuje jednotlivcom nástroje na dosahovanie vyšších príjmov a lepšie zamestnanie, čím sa priamo ovplyvňuje ich socio-ekonomická sloboda. Vo Fínsku je silný dôraz na rovnosť šancí na trhu práce, pričom vzdelanie je považované za kľúčový faktor pri získavaní kvalitných pracovných miest. Podľa prieskumov Európskej únie je vzdelanie rozhodujúcim faktorom pre ekonomickú mobilitu jednotlivcov, keďže zvyšuje ich šance na zamestnanie v oblastiach, ktoré ponúkajú vyššie mzdy a lepšie pracovné podmienky¹⁶⁵. Okrem toho, kvalitné vzdelanie podporuje aj podnikateľské schopnosti a zručnosti, čo umožňuje jednotlivcom zakladať vlastné firmy a prispievať k ekonomickému rastu krajiny¹⁶⁶.

Fínsko preto využíva vzdelávanie nielen ako nástroj pre individuálny rozvoj, ale aj ako spôsob znižovania sociálnych a ekonomických rozdielov, čím prispieva k celkovej stabilite a rozvoju spoločnosti. Tento prístup, ktorý sa zameriava na rovnosť príležitostí a kvalitné vzdelanie, zaisťuje, že jednotlivci vo Fínsku majú šancu zlepšiť svoje postavenie v spoločnosti a prispievať k jej prosperite.

¹⁶³ Finnish Ministry of Education and Culture (2020). *Social Mobility and Education in Finland*.

¹⁶⁴ OECD (2019). *Educational Inequality and Social Mobility in Finland*.

¹⁶⁵ European Commission (2020). *The Impact of Education on Employment in Europe*.

¹⁶⁶ Finnish Ministry of Education and Culture (2020). *Entrepreneurship and Education in Finland: A National Focus*.

Záver

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo analyzovať postavenie jednotlivca v medzinárodnom práve, so špecifickým dôrazom na právo na vzdelanie a ochranu menšín, a následne tieto poznatky aplikovať na konkrétny štát – Fínsko. Zvolená krajina predstavuje zaujímavý a relevantný prípad, keďže sa dlhodobo radí medzi lídrov v oblasti ochrany ľudských práv a sociálnej inklúzie. Práca sledovala viacero čiastkových cieľov, ktorých naplnenie umožnilo vytvoriť ucelený pohľad na vzťah medzi medzinárodným právom a vnútroštátnou praxou v oblasti ochrany jednotlivca.

Prvým čiastkovým cieľom bolo identifikovať základné princípy ochrany jednotlivca v medzinárodnom právnom rámci. Táto časť práce poskytla prehľad historického vývoja a koncepčných východísk medzinárodnej ochrany ľudských práv, pričom osobitná pozornosť bola venovaná právu na vzdelanie a právam menšín. Bolo poukázané na významné dokumenty, ako sú Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach či Dohovor o právach dieťaťa, ktoré kladú dôraz na právo na vzdelanie ako jeden zo základných pilierov dôstojného postavenia jednotlivca v spoločnosti. Zároveň bolo objasnené, že ochrana menšín – vrátane sexuálnych menšín – nadobúda v súčasnosti čoraz výraznejšie miesto v rámci medzinárodného diskurzu o ľudských právach.

Druhým cieľom bolo podrobne zhodnotiť legislatívne nástroje a praktické politiky Fínska v oblasti práva na vzdelanie a ochrany menšín. Výskum ukázal, že Fínsko patrí medzi krajiny, ktoré systematicky implementujú medzinárodné ľudsko-právne záväzky do svojho vnútroštátneho právneho poriadku. Právo na vzdelanie je garantované nielen ústavou, ale aj podpornými zákonmi a kvalitne nastaveným školským systémom, ktorý kladie dôraz na rovnosť príležitostí, dostupnosť a kvalitu. Fínske vzdelávacie inštitúcie zároveň uplatňujú inkluzívny prístup voči deťom z rôznych sociálnych a kultúrnych prostredí vrátane tých, ktoré patria k menšinám.

Tretím cieľom bolo analyzovať vývoj práv LGBT+ osôb vo Fínsku, najmä v súvislosti s implementáciou medzinárodných dohovorov. Táto časť práce ukázala, že Fínsko prešlo za posledné dekády výrazným posunom v oblasti práv sexuálnych menšín. Právne zmeny, ako napríklad legalizácia registrovaného partnerstva, neskôr manželstiev osôb rovnakého pohlavia, ako aj zrušenie požiadavky sterilizácie pri právnej zmene rodu, potvrdzujú postupné priblíženie

sa k medzinárodným štandardom. Zároveň bolo konštatované, že Fínsko aktívne reaguje na odporúčania medzinárodných organizácií, ako je OSN či Rada Európy, čím si udržiava pozíciu jedného z najprogresívnejších štátov v tejto oblasti.

Posledným cieľom práce bolo zhodnotiť, do akej miery Fínsko prispieva k formovaniu a posilňovaniu medzinárodných ľudsko-právnych štandardov a či môže slúžiť ako príklad dobrej praxe pre iné krajiny. Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že Fínsko nie je iba pasívnym prijímateľom medzinárodných záväzkov, ale zároveň vystupuje ako aktívny spolutvorca medzinárodného diskurzu o ľudských právach. Prostredníctvom svojej zahraničnej politiky, účasti na medzinárodných fórach a prístupu k rozvojovej spolupráci Fínsko prispieva k šíreniu princípov rovnosti, solidarity a ľudskej dôstojnosti.

Na záver možno skonštatovať, že stanovené ciele práce boli do veľkej miery naplnené. Teoretická časť poskytla rámec na pochopenie medzinárodnoprávneho významu ochrany jednotlivca, zatiaľ čo praktická analýza Fínska ukázala konkrétne mechanizmy a nástroje, ktorými sa tieto princípy prenášajú do každodennej reality. Práca potvrdila, že postavenie jednotlivca je silne ovplyvňované tým, ako štát interpretuje a uplatňuje medzinárodné právo. Fínsko v tomto smere predstavuje pozitívny príklad, ktorý môže slúžiť ako inšpirácia pre iné krajiny usilujúce sa o inkluzívnejšiu a spravodlivejšiu spoločnosť.

Zoznam použitej literatúry

ALAPURO, Risto. *State and Revolution in Finland*. Leiden: Brill, 2018. 168 s. ISBN 978-90-04-38617-4. DOI: 10.1163/9789004386174. [cit. 27.4.2025] Dostupné na: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/38143OAPEN>

ALSTON, PHILIP a GOODMAN, RYAN. *International Human Rights: The Successor to International Human Rights in Context*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 1584 s. ISBN 978-0-19-957872-6. [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://global.oup.com/academic/product/international-human-rights-9780199578726?cc=sk&lang=en&>

AMNESTY INTERNATIONAL. *Legal Recognition of Gender Identity: The Case of Finland* [online]. 2023 [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org>

AMNESTY INTERNATIONAL. *Správa o právach LGBT+ osôb vo Fínsku* [online]. 2023 [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/>

AMNESTY INTERNATIONAL. *Správa o stave ľudských práv vo Fínsku* [online]. 2023 [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/>

ANTTONEN, ANNELI, HÄIKIÖ, LIISA a STEFÁNSSON, KRISTÍN. *Welfare State, Universalism and Diversity*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2012. 272 s. ISBN 978-1-78100-126-9. [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://www.elgaronline.com/edcollbook/9781849803830.xml>

ARTER, D. *The consensual democracies? The Nordic states in the European Union*. West European Politics, 2000, 23(4), s. 41–59. [cit. 20.4.2025]

BASSIOUNI, M. CHERIF. *Introduction to International Criminal Law*. Ardsley: Transnational Publishers, 2003. 1142 s. ISBN 978-1-57105-118-9. [cit. 20.4.2025] Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international->

[law/article/abs/introduction-to-international-criminal-law-by-m-cherif-bassiouni-ardsley-ny-transnational-publishers-2003-pp-xxxvi-823-index-85/56B766416C993DF3A93A59BCC5519E76](http://www.cambridge.org/core/books/introduction-to-international-criminal-law-by-m-cherif-bassiouni-ardsley-ny-transnational-publishers-2003-pp-xxxvi-823-index-85/56B766416C993DF3A93A59BCC5519E76)

BERG, LAURIE a O'HALLORAN, KERRY. *Cultural citizenship and the human rights of migrants*. Human Rights Law Review. 2011, 11(4), s. 637–660. ISSN 1461-7781. [cit. 20.4.2025]

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, s. 178. [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/conduct-of-hostilities-under-the-law-of-international-armed-conflict/6F968AB75832E7A46CD4FEE7CA86BB8F>

CASSESE, ANTONIO. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 558 s. ISBN 978-0-19-925939-7. s. 74. [cit. 20.4.2025]. Dostupné na: <https://global.oup.com/academic/product/cassesese-international-criminal-law-9780199694921?cc=sk&lang=en&>

CASSESE, ANTONIO. *International Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 592 s. ISBN 978-0-19-920310-9. [cit. 20.4.2025]. [cit. 20.4.2025] Dostupné na: <https://www.amazon.com/International-Criminal-Law-Antonio-Cassese/dp/0199203105>

CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EURÓPSKEJ ÚNIE. 2000. [online] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT> [cit. 20.4.2025]

CLAPHAM, ANDREW. *Human Rights: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 200 s. ISBN 978-0-19-920552-3. [cit. 20.4.2025] Dostupné na: <https://global.oup.com/academic/product/human-rights-9780198706168?cc=sk&lang=en&>

CONSTITUTION OF FINLAND (1999/731), entered into force on 1 March 2000. [online] Dostupné na: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/fin134323.pdf> [cit. 20.4.2025]

COUNCIL OF EUROPE. *European Convention on Human Rights*. Rome, 1950. [online] Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention/the-convention-in-1950> [cit. 20.4.2025]

COUNCIL OF EUROPE. *Istanbul Convention: Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Istanbul, 2011. [online] Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention> [cit. 20.4.2025]

COUNCIL OF EUROPE. *Human Rights and Gender Identity*. Commissioner for Human Rights, 2015. [online] Dostupné na: <https://rm.coe.int/human-rights-and-gender-identity-issue-paper-commissioned-and-publishe/16806da753> [cit. 13.3.2025]

COUNCIL OF EUROPE. *Report on Finland by the Commissioner for Human Rights*. 2022. [online] Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/commissioner-o-flaherty-recommends-stronger-action-to-uphold-the-human-rights-of-roma-and-travellers-in-finland-ireland-and-slovakia> [cit. 15.4.2025]

CRAWFORD, JAMES. *Brownlie's Principles of Public International Law*. 8. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012. 803 s. ISBN 978-0-19-969969-8. [cit. 20.2.2025]

- s. 98
- s. 105
- s. 231
- s. 298
- s. 412

Dostupné na: <https://moot-court.com/uploads/vip/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8%20%D9%87%D8%A7%DB%8C%20%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%87%20%D9%85%D9%88%D8%AA/Brownlie%27s%20Principles%20of%20Public%20International.pdf>

DINSTEIN, Y. *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. 2. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 344 s. ISBN 978-1-107-15327-0. [cit. 20.2.2025]

- s. 152
- s. 154
- s. 198
- s. 240

Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/conduct-of-hostilities-under-the-law-of-international-armed-conflict/6F968AB75832E7A46CD4FEE7CA86BB8F>

Dohovor o právach dieťaťa, OSN, 1989, čl. 28–29. [cit. 11.3.2025] Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/narodne-koordinacne-stredisko/dohovor-pravach-dietata.pdf>

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), OSN, 1979. [cit. 12.3.2025] Dostupné na: <http://diskriminacia.sk/medzinarodne-dokumenty/dokumenty-osn/>

Dohovor proti mučeniu (CAT), OSN, 1984. [cit. 13.3.2025] Dostupné na: <https://www.refworld.org/legal/agreements/unga/1984/en/13941>

DONNELLY, JACK. *Universal Human Rights in Theory and Practice*. Cornell University Press, 2013. [cit. 14.3.2025] Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt1xx5q2>

EUROPEAN COMMISSION (2019). *Equal Access to Education in the EU*. [cit. 10.3.2025], Dostupné na: <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/2019-education-and-training-monitor-summary.pdf>

EUROPEAN COMMISSION (2020). *The Impact of Education on Employment in Europe*. [cit. 12.3.2025], Dostupné na: https://www.etui.org/sites/default/files/2020-11/Employment%20and%20Social%20Developments_2020.pdf

EUROPEAN COMMISSION (2022). *Integration of Migrants in Finland*. Brussels. [cit. 13.3.2025], Dostupné na: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migrant-integration/migrant-integration-hub/migrant-integration-publications_en?f%5B0%5D=oe_publication_countries%3Ahttp%3A//publications.europa.eu/resource/authority/country/FIN

EU COMMISSION (2019). *Celoživotné vzdelávanie a celoživotné učenie v EÚ*. [online] 2019. [cit. 14.3.2025], Dostupné na: <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/volume-1-2019-education-and-training-monitor.pdf?utm.com>

EUROBAROMETER, *Verejná mienka o právach LGBT+ osôb v EÚ*, 2022. [cit. 21.3.2025], Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

EURÓPSKY DOHOVOR O OCHRANE ĽUDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÝCH SLOBÔD, RADA EURÓPY, 1950. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/EU_dohovor_LP.pdf

EURÓPSKY DOHOVOR O OCHRANE ĽUDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÝCH SLOBÔD, PROTOKOL Č. 1, ČL. 2. [cit. 11.3.2025], Dostupné na: https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/EU_dohovor_LP.pdf

EURÓPSKA KOMISIA (2019). *Annual Report on Human Rights and Democracy in the EU*. [cit. 16.3.2025], Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/annual_report_e-version.pdf

EURÓPSKA ÚNIA, *Charta základných práv Európskej únie*, Článok 14. [cit. 19.3.2025], Dostupné na: https://fra.europa.eu/sk/eu-charter/article/14-pravo-na-vzdelanie?field_fra_country_target_id%5B0%5D=1019&page=3

EURÓPSKA ÚNIA. (2022). *Human Rights Policy in the EU*, s. 78. [cit. 18.3.2025], Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/human-rights-democracy_en

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA (2017). *Rozhodnutie o práve na manželstvo pre páry rovnakého pohlavia v prípade Finland v. Sweden*. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-235142%22%5D%7D>

FRA – EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS: LGBTI Survey II – Finland Country Data, 2020. [cit. 4.3.2025] Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_finland.pdf

FÍNSKY ÚSTAVNÝ SÚD (2018). *Report on the Implementation of International Human Rights in Finnish Law*. 2018. [cit. 5.3.2025] Dostupné na: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/03/FINLAND-2018-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

FÍNSKY ZÁKON O ROVNOSTI MEDZI ŽENAMI A MUŽMI, MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI FÍNSKA, 2022. [cit. 6.3.2025] Dostupné na: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2022/en20221167.pdf>

FÍNSKA PEDAGOGICKÁ RADA (2023). *Fínsko ako model vo vzdelávaní: Výzvy a príležitosti pre 21. storočie*. [online] Dostupné na: <https://www.finedu.fi>

FINNISH MINISTRY OF EDUCATION AND CULTURE (2020). *Social Mobility and Education in Finland*. 2020. [cit. 7.3.2025] Dostupné na: <https://okm.fi/en/frontpage>

FINNISH MINISTRY OF EDUCATION AND CULTURE (2020). *Entrepreneurship and Education in Finland: A National Focus*. [cit. 8.3.2025] Dostupné na: <https://okm.fi/en/frontpage>

FRIEDMAN, L. M. (2005). *Legal Culture and the Legal Profession*. Stanford University Press. [cit. 9.3.2025] Dostupné na: [https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=89tJEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP6&dq=FRIEDMAN,+L.+M.+\(2005\).+Legal+Culture+and+the+Legal+Profession.+Stanford+University+Press.&ots=XN7vJ_Vti&sig=t3GsetXAsS5uLePuneOS60MLIV8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=89tJEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP6&dq=FRIEDMAN,+L.+M.+(2005).+Legal+Culture+and+the+Legal+Profession.+Stanford+University+Press.&ots=XN7vJ_Vti&sig=t3GsetXAsS5uLePuneOS60MLIV8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

HALPERN, SONYA. (2023). *Editorial: Prioritizing Excellence and Equity in Education: Lessons from Finland*. [cit. 5.3.2025], Dostupné na: <https://senatepress.net/editorial-prioritizing-excellence-and-equity-in-education-lessons-from-finland.html>

HANNUM, H. *Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1996, s. 84. ISBN 978-0-8122-1604-6. [cit. 9.3.2025], Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/270192857_Autonomy_Sovereignty_and_Self-Determination_The_Accommodation_of_Conflicting_Rights

HÄKKINEN, A. (2017). *Ludské práva a vzdelávanie: Systém Fínska ako model rovnosti*. Tampere: Tamperská univerzita. [cit. 6.3.2025], Dostupné na: <https://www.tuni.fi/fi>

HELSINSKÁ NADÁCIA PRE ĽUDSKÉ PRÁVA. *Ludské práva v severských krajinách*, 2022. [cit. 7.3.2025], Dostupné na: <https://humanrightshouse.org/human-rights-houses/warsaw/>

HOFSTEDE, G. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. SAGE, 2001. [cit. 8.3.2025], https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=9HE-DQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=HOFSTEDE,+G.+Culture%27s+Consequences:+Comparing+Values,+Behaviors,+Institutions+and+Organizations+Across+Nations.+SAGE,+2001&ots=IMxbvOyXSP&sig=ZClcFYbpTFo65R4Xil3Tzj06iqI&redir_esc=y#v=onepage&q=HOFSTEDE%2C%20G.%20Culture's%20Consequences%3A%20Comparing%20Values%2C%20Behaviors%2C%20Institutions%20and%20Organizations%20Across%20Nations.%20SAGE%2C%202001&f=false

HUMAN RIGHTS WATCH. *Práva LGBT+ osôb: Globálny prehľad*, 2023. [cit. 4.3.2025], Dostupné na: <https://www.hrw.org/topic/lgbt-rights>

ILGA EUROPE. *Annual Review of the Human Rights Situation of LGBTI People in Finland*, 2017. [cit. 26.4.2025], Dostupné na: <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2022/04/annual-review-2017.pdf>

ILGA WORLD. *State-Sponsored Homophobia Report*, 2023. [cit. 26.4.2025], Dostupné na: <https://ilga.org/state-sponsored-homophobia-report/>

ILMONEN, K. *Gender Recognition Law Reform in Finland*. *European Equality Law Review*, 2023, č. 1. [cit. 26.4.2025], Dostupné na: <https://www.equalitylaw.eu/>

ISHAY, MICHELINE. *The History of Human Rights: From Ancient Times to the Globalization Era*. University of California Press, 2008. [cit. 26.4.2025], Dostupné na: https://www.google.sk/books/edition/The_History_of_Human_Rights/YTh22XQrtlQC?hl=sk&gbpv=1&dq=ISHAY,+MICHELINE.+The+History+of+Human+Rights:+From+Ancient+Times+to+the+Globalization+Era.+University+of+California+Press,+2008.&pg=PR4&printsec=frontcover

JALAVA, M. *The University in the Making of the Welfare State: The 20th Century Transformation of Finnish Higher Education*. Peter Lang, 2012. [cit. 26.4.2025], Dostupné na: <https://www.peterlang.com/document/1109264>

KANGAS, O., PALME, J. Social policy and gender equality in the Nordic countries. *Social Policy & Administration*, 2005, 39(6), s. 595–617. [cit. 26.3.2025], Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/28366135_Social_Policy_and_Economic_Development_in_the_Nordic_Countries

KETTUNEN, P. The Nordic model and historical sociology. *Scandinavian Journal of History*, 2001, 26(3), s. 225–247. [cit. 26.3.2025], Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/journals/shis20>

KETTUNEN, P. The Nordic Welfare State in Finland. In: *The Nordic Model of Welfare: A Historical Reappraisal*. TemaNord, 1997. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/034687501750303864>

KNUUTILA, A. *Human Rights and the Finnish Legal System*. Nordic Journal of Human Rights, 2014, 32(1), s. 1–18. [cit. 26.2.2025], Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/18918131.2014.900595>

KUNER, CHRISTOPHER. *Transborder Data Flows and Data Privacy Law*. Oxford University Press, 2013. [cit. 1.4.2025], Dostupné na: <https://global.oup.com/academic/product/transborder-data-flows-and-data-privacy-law-9780199674619?cc=sk&lang=en&>

LAUGHLAND, J. *Travesty: The Trial of Slobodan Milošević and the Corruption of International Justice*. Pluto Press, 2007. [cit. 19.2.2025], Dostupné na: <https://muse.jhu.edu/pub/427/article/817708/summary>

LEHTONEN, M. *Nature and Culture in Finland*. Finnish Literature Society, 2004. [cit. 26.3.2025], Dostupné na: <https://www.finlit.fi/en/>

LEWIS, R. D. *Finland, Cultural Lone Wolf: Consequences in International Business*. Intercultural Press, 2005. [cit. 26.3.2025], Dostupné na: <https://www.amazon.com/Finland-Cultural-Richard-Intercultural-Paperback/dp/B00MDAMF7G>

MEDZINÁRODNÝ PAKT O HOSPODÁRSKYCH, SOCIÁLNYCH A KULTÚRNYCH PRÁVACH, OSN, 1966, ČL. 13–14. [cit. 15.2.2025], Dostupné na: <https://www.gender.gov.sk/dokumenty/dokumenty-osn/medzinarodny-pakt-o-hospodarskych-socialnych-a-kulturnych-pravach/>

RÍMSKY ŠTATÚT, MEDZINÁRODNÝ TRESTNÝ SÚD (ICC), 1998. [cit. 15.2.2025]

MERON, Theodor. *Human Rights and Humanitarian Norms as Customary Law*. Oxford University Press, 1989. [cit. 15.1.2025], Dostupné na: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/11905.pdf>

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. *Human Rights in Finland – Implementation and Monitoring*. 2021. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://um.fi/human-rights>

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. *Human Rights Report, 2023*. [cit. 13.3.2025], Dostupné na: <https://um.fi/human-rights>

MINISTRY OF EDUCATION AND CULTURE. *Promotion of Sámi culture and language*. Helsinki, 2020. [cit. 15.2.2025], Dostupné na: <https://okm.fi/en/project?tunnus=OKM002:00/2020>

MINISTRY OF JUSTICE FINLAND. *Human Rights in Finland – Implementation of ICCPR*. Helsinki: MoJ Publications, 2021. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://oikeusministerio.fi/en/human-rights>

MINISTRY OF JUSTICE FINLAND. *Implementation of International Human Rights Treaties in Finland*. Helsinki: MoJ Publications, 2021. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://oikeusministerio.fi/en/human-rights>

MINISTRY OF JUSTICE FINLAND. *Legal Aid and Access to Justice*. Helsinki: Publications of the Ministry of Justice, 2021. [cit. 12.3.2025], Dostupné na: <https://oikeusministerio.fi/en/legal-aid>

MINISTRY OF JUSTICE OF FINLAND. *Marriage Act reform*. 2017. [cit. 12.3.2025], Dostupné na: <https://oikeusministerio.fi/en/marriage-reform>

MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH. *Child Welfare in Finland*. Helsinki, 2021. [cit. 25.2.2025], Dostupné na: <https://stm.fi/en/social-services/child-welfare>

MINISTRY OF JUSTICE OF FINLAND. *Správa o financovaní ľudskoprávných projektov*, 2023. [cit. 28.2.2025], Dostupné na: <https://oikeusministerio.fi/en/fundamental-and-human-rights>

NELKEN, D. (2016). *Comparing Legal Cultures*. Routledge. [cit. 15.2.2025]

NICKEL, JAMES W. (2007). *Making Sense of Human Rights*. Blackwell Publishing. [cit. 16.2.2025] Dostupné na: [https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=htOh-jXX6sIC&oi=fnd&pg=PR11&dq=NICKEL,+JAMES+W.+\(2007\).+Making+Sense+of+Human+Rights.+Blackwell+Publishing.&ots=cncCwmA_Wr&sig=oufq78dFH4XeJ59VtwC1jsRZb2c&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=htOh-jXX6sIC&oi=fnd&pg=PR11&dq=NICKEL,+JAMES+W.+(2007).+Making+Sense+of+Human+Rights.+Blackwell+Publishing.&ots=cncCwmA_Wr&sig=oufq78dFH4XeJ59VtwC1jsRZb2c&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

NOWAK, M. (2005). *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. N.P. Engel Publisher, s. 211. [cit. 17.2.2025]

NOWAK, M. (2005). *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. N.P. Engel Publisher, s. 311. [cit. 18.2.2025]

NOWAK, M. (2005). *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*. 2. vyd. Kehl am Rhein: N. P. Engel Publisher, 1273 s. ISBN 978-3-88357-134-1, s. 211. [cit. 19.2.2025]

OECD (2018). *Fínsko a jeho úspechy v medzinárodných testoch PISA*. [online] [cit. 20.2.2025] Dostupné na: https://www2.nucem.sk/dl/4636/Narodna_sprava_PISA_2018.pdf

OECD (2018). *Vplyv učiteľov na kvalitu vzdelávania vo Fínsku*. [online] [cit. 21.2.2025] Dostupné na: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=FIN&treshold=5&topic=TA>

OECD (2019). *Educational Inequality and Social Mobility in Finland*. [cit. 22.2.2025] Dostupné na: <https://www.oecd.org/education/>

OECD (2020). Education at a Glance 2020: OECD Indicators. [cit. 23.2.2025] Dostupné na: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>

OECD (2021). Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees in Finland. OECD Publishing. [cit. 24.2.2025] Dostupné na: https://www.oecd.org/en/publications/working-together-for-local-integration-of-migrants-and-refugees_9789264085350-en.html

OECD, Správa o pracovnom trhu vo Fínsku, 2023. [cit. 25.2.2025] Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/02/evaluation-of-active-labour-market-policies-in-finland_c2eb2c3a/115b186e-en.pdf

OJANEN, T. Protection of Privacy in Finland: A Constitutional and European Perspective. Nordic Journal of Human Rights, 2009, 27(1), s. 48–66. [cit. 26.2.2025] Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/18918130902931827>

OJANEN, T. The Relationship between the Finnish Constitution and International Human Rights Treaties. Nordic Journal of International Law, 2019, 70(3), s. 293–308. [cit. 27.2.2025] Dostupné na: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6265-273-6_9

OSCE. Organization for Security and Co-operation in Europe. *Annual Report*, s. 115. 2020 [cit. 1.3.2025] Dostupné na: https://www.osce.org/files/f/documents/e/e/485321_0.pdf

OSN. Index ľudského rozvoja, 2023. [cit. 2.3.2025] Dostupné na: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>

Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach, OSN, 1966. [cit. 3.3.2025] Dostupné na: https://www.ucps.sk/Opčný_protokol_k_Medzinarodnemu_paktu_o_obcianskych_a_politickych_pravach

Perustuslaki 731/1999 (The Constitution of Finland). § 22. [cit. 23.03.2025]. Dostupné na: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/fin134323.pdf>

RADA EURÓPY. *Annual Human Rights Review: LGBT Rights in Europe*. 2017. Council of Europe. [cit. 25.02.2025]. Dostupné na: <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2022/04/annual-review-2017.pdf>

RADA EURÓPY. *Odporúčania týkajúce sa práv transrodových osôb*. 2023. [cit. 25.02.2025]. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2024-0030_SK.html

RADA EURÓPY. *Report on the Death Penalty*. 2021, s. 34. [cit. 25.02.2025]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/08/european-and-world-day-against-the-death-penalty-joint-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-and-the-secretary-general-on-behalf-of-the-council-of-europe/>

ROBERTSON, G. *Crimes Against Humanity: The Struggle for Global Justice*. London: Penguin Books, 2000. 736 s. ISBN 978-0-14-029586-0. [cit. 23.03.2025]. Dostupné na: <https://www.penguin.co.uk/books/54397/crimes-against-humanity-by-geoffrey-robertson/9781802063240>

SAHLBERG, P. *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* Teachers College Press, 2011. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: https://www.pedocs.de/volltexte/2015/11098/pdf/CEPSJ_2011_3_Franko_Rezension_Sahlberg_Finnish_lessons_what_can.pdf

SAHLBERG, P. *Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* Teachers College Press, 2015. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://www.daneshnamehicsa.ir/userfiles/files/1/19-%20Finnish%20Lessons%202.0%20What%20Can%20the%20World%20Learn%20from%20Educational%20Change%20in%20Finland,%20Second%20Edition.pdf>

SCHABAS, William A. *An Introduction to the International Criminal Court*. 6. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 480 s. ISBN 978-1-108-49724-0. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam033/00069751.pdf>

SHAW, M. N. *International Law*. 8. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 1033 s. ISBN 978-1-107-11581-0. [cit. 15.3.2025]

- s. 126
- s. 234
- s. 320
- s. 338

Dostupné na: https://assets.cambridge.org/97811071/88471/frontmatter/9781107188471_frontmatter.pdf

SARIVAARA, E. *The Sámi People in Finland: Rights and Realities*. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 2016, 15(3), s. 55–73. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://www.ecmi.de/JEMIE/index.php/journal>

SARIVAARA, E., URBANO, C. *Sámi education in Finland: Policies and practices*. *European Journal of Education*, 2015, 50(3), s. 308–324. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com>

SUOMEN PERUSTUSLAKI [Ústava Fínska]. 731/1999. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>

ŠVIDROŇOVÁ, M. *Právna kultúra a jej význam pre rozvoj právneho štátu*. In: *Justičná revue*, roč. 65, č. 1, s. 54, 2013. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://dikda.snk.sk/periodical/uuid:4242038c-a003-4708-99a3-40f80c229918>

THL – Finnish Institute for Health and Welfare. *Special Support in Basic Education*. Helsinki, 2023. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://thl.fi/en/search?q=Special%20Support%20in%20Basic%20Education>

Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2023*. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

The Yogyakarta Principles. *Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, 2007. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://www.refworld.org/legal/resolution/icjurists/2007/en/58135>

UNESCO. *Education in Finland: An Overview*. 2020. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark%3A/48223/pf0000373718?utm.com>

UNESCO. *Fínska edukácia: Prístupnosť a rovnosť vo vzdelávaní*. [online] 2020. [cit. 15.3.2025], Dostupné na: https://www.uil.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2022/03/gced_finlandbackgroundpaper.pdf?utm.com

UN HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Universal Periodic Review – Finland*. 2022. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/fi-index>

UN OHCHR. *Rights of Indigenous Peoples – Country Profile: Finland*. Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2023. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/UNDRIPManualForNHRIs.pdf>

UNICEF. *The State of the World's Children 2021: Children, Food and Nutrition – Growing well in a Changing World*. New York: UNICEF, 2021. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2021>

UNITED NATIONS. *Charter of the United Nations*, 1945. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

UNITED NATIONS. *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*. 1966. [online] Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

UNITED NATIONS. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*. 1966. [online] Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

UNITED NATIONS. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*. 1979. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

UNITED NATIONS. *Convention on the Rights of the Child*. 1989. Pozri najmä čl. 28 a 29. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

UNITED NATIONS. *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. [online] 1965. [cit. 10.2.2025] Dostupné na: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20660/volume-660-I-9464-English.pdf>

UNITED NATIONS. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. 2006. [cit. 20.3.2025], Dostupné na: <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd>

UNITED NATIONS. *Nuremberg Trial Proceedings Vol. 1*. Avalon Project, Yale Law School. [online] Dostupné na: https://avalon.law.yale.edu/subject_menus/imtproc_v1menu.asp

UNITED NATIONS. *Universal Declaration of Human Rights*. [online] 1948. [cit. 20.2.2025] Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human Development Report*. [online] 2023. [cit. 20.2.2025] Dostupné na: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR). *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*. [online] Geneva: UNHCR. [cit. 20.2.2025] Dostupné na: https://www.unhcr.org/about-unhcr/overview/1951-refugee-convention?gad_source=1&gbraid=0AAAAACyI4K94pwB7ffzrEaoTHcN9ty9c1&gclid=Cj0KCQjw_JzABhC2ARIsAPe3ynppymT4WzdW-pg_HOABzzhx7VKPueGBEB3vaZsJdjtjbHQtp7JJONAAaAlCnEALw_wcB

UNHRC. *Report on Human Rights in Finland*. [online] United Nations Human Rights Council, [cit. 11.3.2025] 2020. Dostupné na: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/03/FINLAND-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

VALTIONEUVOSTO. *The Parliamentary Ombudsman of Finland*. [online] Helsinki: Government Publications, [cit. 15.3.2025] 2022. Dostupné na: <https://ennhri.org/our-members/finland-parliamentary-ombudsman/>

VELKÝ, J. *Fínska legislatíva a jej vplyv na rovnosť príležitostí v oblasti vzdelávania*. Helsinki: Fínska akadémia, [cit. 14.3.2025] 2018.

VŠEOBECNÁ DEKLARÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV. [online] OSN, 1948. [cit. 20.3.2025] čl. 26. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

Y-Foundation. *Housing First in Finland*. [online] Helsinki: Y-Foundation. [cit. 15.3.2025] 2022. Dostupné na: <https://ysaatio.fi/en/housing-first/>

YLE News. *Over 1,700 people apply to change gender registration since April legal reform* [online]. Yle News, 2023. [cit. 13.3.2025]. Dostupné na: <https://yle.fi/a/74-20058514>

Zákon 67/1986 o rovnosti medzi ženami a mužmi. [online] Fínsko, 1986, aktualizovaný v roku 2023. [cit. 13.3.2025]. Dostupné na: <https://www.finlex.fi/en/treaties/treaty-reference-database/1986/67?language=fin&highlightId=445483&highlightParams=%7B%22type%22%3A%22BASIC%22%2C%22search%22%3A%22LAW+on+equality+between+women+and+men%22%7D>

ZUBOFF, Shoshana. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs, 2019. ISBN 978-1-61039-569-4.